

Innst. 255 S

(2011–2012)

**Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen**

Dokument 3:2 (2011–2012)

**Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll
med forvaltningen av statlige selskaper for 2010**

Vedlegg: Referat fra åpen høring

Innst. 255 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 3:2 (2011–2012)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2010

Til Stortinget

1. Riksrevisjonens beretning om kontrollen med statlige selskaper

1.1 Sammendrag

1.1.1 Omfang av kontrollen

Riksrevisjonens kontroll for 2010 har omfattet 45 heleide aksjeselskaper, 27 deleide aksjeselskaper, 8 allmennaksjeselskaper (ASA), 4 regionale helseforetak, 7 statsforetak, 6 selskaper som er organisert ved særskilt lov og 26 studentsamskipnader.

For 2010 har Riksrevisjonen funnet grunnlag for merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser under Helse- og omsorgsdepartementet, Kulturdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet og Samferdselsdepartementet.

1.1.2 Regjeringens eierpolitikk

Statens eierskap skal utøves innenfor de rammene som følger av ansvarsdelingen mellom selskapenes eiere og styre. Innenfor disse rammene er aktivt eierskap en sentral forutsetning i regjeringens eierpolitikk. Etter Riksrevisjonens oppfatning må staten som eier på denne bakgrunn benytte de virkemidler som er tilgjengelig for eierstyring, oppfølging og kontroll på en aktiv måte. Riksrevisjonens kartlegging om statens eieroppfølging av ekstern revisors oppdrag og uavhengighet viser at staten som eier i

mange tilfeller har et potensial for mer aktiv bruk av ekstern revisor i sin oppfølging og kontroll av selskapene.

Revisors uavhengighet er viktig for at revisor skal kunne utøve sin virksomhet i tråd med revisorlovens krav til integritet, objektivitet og aktsomhet. Riksrevisjonens undersøkelse viser at ekstern revisors honorar til rådgivning og andre tjenester er mangelfullt spesifisert for mange selskaper, og flere selskaper har hatt samme revisor i mer enn 7 år. Riksrevisjonen understreker betydningen av at departementene i sin gjennomgang av ekstern revisors uavhengighet bidrar til større åpenhet om revisors oppdrag knyttet til rådgivning og andre tjenester og har en gjennomtenkt holdning til behovet for revisorrotasjon.

Riksrevisjonen gjennomførte for 2009 en kontroll med lederlønnutviklingen for administrerende direktør i 42 selskaper med statlig eierandel, inkludert de fire regionale helseforetakene. Undersøkelsen ble rapportert til Stortinget i Dokument 3:2 (2010–2011), jf. Innst. 246 S (2010–2011). I debatten i Stortinget 21. mars 2011 etterlyste flere representanter en tilleggsundersøkelse av lederlønnene i alle helseforetakene. Tilleggsundersøkelsen viser at lederne i foretakene (de regionale helseforetakene og helseforetakene) har en sterkere lønnsvekst enn det øvrige ansatte i foretakene har. Oppfordringen om moderasjon har vært særlig sterk fra 2007. Likevel har lønnsveksten i helseforetakene vært sterkere i årene 2007–2010 enn i årene 2003–2007.

1.1.3 Sentrale funn fra de utvidede kontrollene

Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2010 har omfattet ni utvidede kontroller. I disse kontrollene har Riksrevisjonen funnet svakheter som gjelder:

- Svak oppfølging av sektorpolitiske mål
- Eierskapsutøvelsen er ikke tilstrekkelig tilpasset selskapenes egenart
- Svak avkastning i flere selskaper med forretningsmessige mål

1.1.4 Svak oppfølging av sektorpolitiske mål

De regionale helseforetakenes resultatrapportering viser fortsatt store forskjeller i andelen som en tildelt rett til nødvendig helsehjelp, både mellom regioner og mellom fagområder. Riksrevisjonen mener at dette gir høy risiko for at rettighetspasienter ikke prioriteres slik prioriteringsforskriften forutsetter og at ivaretagelsen av pasientrettighetene blir forskjellig avhengig av hvilken region pasienter tilhører. Det er fortsatt ingen av de regionale helseforetakene som når kravene på sentrale kvalitetsindikatorer som utsending av epikriser og andelen strykninger av planlagte operasjoner, og innen andelen korridorpasienter har det i tillegg vært en negativ utvikling.

Rammeavtaler for leie av helsepersonell er et virkemiddel for å sikre forsvarlig bemanning i spesialisthelsetjenesten. Alle helseforetakene kjøper tjenester fra leverandører uten rammeavtale, men andelen som disse kjøpene utgjør, varierer fra 8 til 69 prosent. Manglende systemer gjør det vanskelig for helseforetakene å dokumentere i hvilken grad kjøp fra leverandører uten rammeavtale faktisk skyldes manglende leveringskapasitet hos avtaleleverandørene eller manglende lojalitet til bestillingsrutinene i helseforetakene. Riksrevisjonen er enig med Helse- og omsorgsdepartementet i at de regionale helseforetakene og helseforetakene har et forbedringspotensial i oppfølging av rammeavtalene. Etter Riksrevisjonens syn forutsetter virkemiddelet at de regionale helseforetakene allerede ved planlegging av anskaffelsesprosessen tar tilstrekkelig hensyn til mekanismene i markedet og forholdene ved tilgangen på helsepersonell, for å sikre at fremtidige leverandører kan levere etter behov.

Riksrevisjonen viser til at NSBs tog- og bussvirksomhet er et vesentlig virkemiddel i regjeringens arbeid med å legge til rette for å øke andelen som reiser kollektivt. Riksrevisjonens undersøkelse viser at virksomheten i Nettbuss de siste årene har påvirket kollektivandelen i persontransportmarkedet i liten grad, og at Samferdselsdepartementet i liten grad har fulgt opp målene som Stortinget har satt for kollektivutviklingen.

EIERSKAPSUTØVELSEN ER IKKE TILSTREKKELIG TILPASSET SELSKAPENES EGENART

Etter Riksrevisjonens vurdering viser årets kontroll flere eksempler på at eierdepartementene i liten

grad har fulgt opp selskapene i samsvar med selskapenes egenart og formålet med eierskapet:

- En vesentlig del av overskuddet i Statkraft SF er i de siste årene investert i ny virksomhet i andre land og andre produksjonsformer. Nærings- og handelsdepartementet har etter Riksrevisjonens vurderinger, i liten grad fulgt opp disse investeringene, med hensyn til målet om at avkastningen fra norsk vannkraft skal komme fellesskapet til gode.
- I årene etter at Mesta AS ble skilt ut fra Statens vegvesen skulle selskapet konkurrere om nye oppdrag samtidig som selskapet hadde en betydelig kontraktsportefølje som var skjermet for konkurranse. Eierdepartementene fulgte i disse årene ikke opp selskapets resultater fra den konkurranseutsatte delen av virksomheten.
- Baneservice AS har etter opprettelsen i 2005 fått endrede forutsetninger for sin drift og vært gjennom omfattende omstilling, men Samferdselsdepartementet har ikke utarbeidet nye analyser av selskapet og ikke vurdert å fastsette et nytt avkastningsmål for selskapet.
- Statoil ASA skal drives på et forretningsmessig grunnlag, og for denne typen selskaper er det i eierskapsmeldingene klare forventninger om at staten skal utforme avkastningsmål og utbytteforventninger, og kommunisere dette til selskapet. Olje- og energidepartementet har så langt ikke utarbeidet og formidlet avkastningsmål og utbytteforventning til Statoil i samsvar med de forventningene som framkommer i regjeringens eierskapsmeldinger.

Riksrevisjonen legger til grunn at det innenfor selskapslovgivningen og øvrige rammer som Stortinget har satt, er betydelige muligheter for en mer aktiv eierskapsutøvelse overfor disse selskapene.

SVAK AVKASTNING I FLERE SELSKAPER MED FORRETNINGSMESSIGE MÅL

For de selskapene som har et forretningsmessig formål, er målet med det statlige eierskapet størst mulig avkastning over tid. Mesta, Secora og Baneservice ble skilt ut fra statlige forvaltningsorganer for å drive på et forretningsmessig grunnlag i konkurranseutsatte markeder. Disse selskapene har i femårsperioden 2006–2010 hatt en lite tilfredsstillende avkastning.

Virksomheten i Nettbuss skal også oppnå en tilfredsstillende avkastning over tid. Avkastningen i Nettbuss har i perioden 2008–2010 ligget lavere enn det fastsatte kravet fra NSB, og det vil også i årene som kommer bli en utfordring for Nettbuss å oppnå de økonomiske resultatmålene som er satt.

1.1.5 Riksrevisjonens årlige kontroll

Riksrevisjonen mottar statsrådets beretning om forvaltningen av statens interesser for alle selskaper som Riksrevisjonen fører kontroll med. I hovedsak mottas beretningene innenfor de fastsatte fristene, og de inneholder i de fleste tilfeller tilstrekkelig informasjon om de etterspurte emnene. En gjennomgang viser at bare litt over halvparten av beretningene gir svar på spørsmålet om selskapenes styrer har gjennomført av egevaluering i 2009 og 2010.

I Dokument 3:2 (2010–2011) ble det tatt opp at Riksrevisjonen for et flertall av de deleide selskapene ikke mottok innkalling til generalforsamling før generalforsamlingene fant sted. Ved Stortingets behandling av saken uttalte kontroll- og konstitusjonskomiteen at dette var kritikkverdigg. En gjennomgang av innkallingene til ordinær generalforsamling i 2011 viser at Riksrevisjonen har mottatt kopi av innkalling for 13 av 27 deleide aksjeselskaper før generalforsamlingene fant sted. Dette innebærer at Riksrevisjonen for omtrent halvparten av de deleide aksjeselskapene heller ikke i 2011 har hatt mulighet til å vurdere ut fra sakslisten om det er ønskelig å delta i generalforsamlingen.

1.1.6 Oppfølging av tidligere rapporterte saker

Riksrevisjonen har fulgt opp 13 saker som tidligere har blitt rapportert i Dokument 3:2 (2009–2010) og Dokument 3:2 (2010–2011). Av disse er 9 avsluttet, mens 4 saker følges opp videre.

1.2 Komiteens behandling

Som et ledd i komiteens behandling av dokumentet, avholdt komiteen åpen kontrollhøring 9. mars 2012. Formålet med høringen var å belyse håndteringen av styringsutfordringene i statens eierskapspolitikk vurdert opp mot målsettingen om et aktivt eierskap. Følgende problemstillinger lå til grunn for høringen:

- Hvordan vurderer statsrådene Riksrevisjonens kritikk?
- Hvordan foregår i praksis den statlige eierskapspolitikken?
- Hvordan ser Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet på sin utøvelse av statens eierskapspolitikk, særlig med henblikk på den svake oppfølgingen av sektorpolitiske mål?
- Det har vært svak avkastning i flere selskaper med forretningsmessige mål under Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Hvordan vurderer statsrådene sin eierskapsutøvelse i lys av dette?

Statsråd Ola Borten Moe i Olje- og energidepartementet og statsråd Trond Giske i Nærings- og handelsdepartementet deltok i høringen.

Det ble tatt stenografisk referat fra høringen, og referatet følger som vedlegg til denne innstillingen.

1.3 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, Martin Kolberg og Marit Nybakk, fra Fremskrittspartiet, lederen Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Terje Halleland, fra Høyre, Per-Kristian Foss, fra Sosialistisk Venstreparti, Hallgeir H. Langeland, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, og fra Venstre, Trine Skei Grande, viser til at i 2011 fikk Riksrevisjonen kun innkalling for 13 av de 27 deleide aksjeselskaper før generalforsamlingen fant sted. Komiteen finner dette kritikkverdigg da det innebærer at Riksrevisjonen heller ikke i 2011 har hatt mulighet til å vurdere ut fra sakslisten om det er ønskelig å delta i generalforsamlingen.

Komiteen viser videre til at etter Riksrevisjonens oppfatning må staten som eier benytte de virkemidler som er tilgjengelig for eierstyring, oppfølging og kontroll på en aktiv måte. Komiteen vil påpeke at statens eierskap skal styres etter prinsippene i eierskapsmeldingen, jf. Innst. 392 S (2010–2011) og Meld. St. 13 (2010–2011). Formålet med statens eierskap i Telenor er i eierskapsmeldingen klart definert som forretningsmessig og at hovedkontor og sentrale forsknings- og utviklingsaktiviteter forblir i Norge. Komiteen understreker at departementets eierskapsutøvelse må skje innenfor disse rammer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at Telenor/TV2-saken skjedde i utradisjonelle kommunikasjonsformer som skapte uklarhet for selskapet. Statsråden har i denne saken tatt noe selvkritikk, men flertallet understreker viktigheten av at kommunikasjon skal skje på en langsiktig og forutsigbar måte og ikke på innskytelse fra eier.

Flertallet viser til at all journalverdigg kommunikasjon mellom departementet og selskap skal journalføres i tråd med bestemmelser i arkivloven, arkivforskriften og offentlighetsloven. Flertallet viser til at plikten også innebærer at journalføringen skal skje fortløpende, hvilket betyr daglig, jf. Innst. S. nr. 21 (1998–99), og St. meld. 32 (1997–98) punkt 5.3.2.4.

Flertallet viser til brev fra Nærings- og handelsdepartementet datert 9. mars 2012 hvor det frem-

går at tekstmeldingen fra departementet til Telenors styreleder er sendt 7. januar og journalført 17. januar. Flertallet mener det er kritikkverdig at journalføringen av disse tekstmeldingene ikke er skjedd fortløpende. Flertallet ber om at Nærings- og handelsdepartementet gjennomgår egne rutiner for å sikre at en for fremtiden følger gjeldende regelverk for journalføring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Dokument 3:2 (2011–2012) ikke omtaler eller omhandler Telenor/TV 2-saken.

Komiteen viser også til at Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2010 har omfattet ni utvidede kontroller. I disse kontrollene har Riksrevisjonen påpekt svak oppfølging av sektorpolitiske mål og at eierskapsutøvelsen ikke er tilstrekkelig tilpasset selskapenes egenart. Svak avkastning i flere selskaper med forretningsmessige mål er også en del av Riksrevisjonens kritikk.

Når det gjelder sektorpolitiske mål, viser komiteen til at de regionale helseforetakenes resultatrapportering viser fortsatt store forskjeller i andelen som er tildelt rett til nødvendig helsehjelp, både mellom regioner og mellom fagområder. Komiteen mener i likhet med Riksrevisjonen at dette gir høy risiko for at rettighetspasienter ikke prioriteres slik prioriteringsforskriften forutsetter, og at ivaretagelsen av pasientrettighetene blir forskjellig avhengig av hvilken region pasienter tilhører. Komiteen forutsetter at de regionale helseforetakene allerede ved planlegging av anskaffelsesprosessen tar tilstrekkelig hensyn til mekanismene i markedet og tilgangen på helsepersonell, for å sikre at fremtidige leverandører kan levere etter til behov.

Komiteen finner også i likhet med Riksrevisjonen at eierskapsutøvelsen hos departementene ikke er tilstrekkelig tilpasset selskapenes egenart eller er i samsvar med formålet for eierskapet når det gjelder flere selskaper. Dette gjelder Statkraft SF, Mesta AS, Baneservice AS og Statoil ASA. Komiteen legger til grunn at det innenfor selskapslovgivningen og øvrige rammer som Stortinget har satt, er betydelige muligheter for en bedre eierskapsutøvelse overfor disse selskapene.

2. Kontroll av utøvelsen av regjeringens eierpolitikk

2.1 Statens eieroppfølging av ekstern revisors oppdrag og uavhengighet

2.1.1 Sammendrag

INNLEDNING

Ekstern revisjon er en lovpålagt kontroll hvor det vurderes om årsregnskapene er etterrettelige. Hovedhensikten er en uavhengig kontroll og bekreftelse av den økonomiske informasjonen selskapene legger fram. Det er selskapenes generalforsamling som velger ekstern revisor. Revisors uavhengighet er sentral for at revisor skal kunne utøve sin virksomhet i tråd med revisorlovens krav til integritet, objektivitet og aktsomhet. Gjennomgang av årsregnskap og årsrapport er den grunnleggende kontrollformen staten som eier har for å følge opp statlig eide selskaper. Denne informasjonen danner grunnlaget for eiers vurdering av selskapenes måloppnåelse.

Av økonomireglementet § 10 framgår det at statens eierinteresser skal forvaltes i samsvar med prinsipper for god eierstyring, og at det skal legges særlig vekt på måloppnåelse. Videre kreves det at styring, oppfølging og kontroll skal tilpasses selskapets egenart. I St.meld. nr. 13 (2006–2007) har regjeringen lagt vekt på å fastsette formål for statens eierskap i hvert enkelt selskap. Noen statlige selskaper har oppgaver med tilhørende økonomisk kompensasjon fra staten. Andre selskaper er tildelt enerettsoppgaver eller har annen virksomhet som medfører at regnskapet alene ikke viser om selskapet drives på en god måte. For å vurdere måloppnåelse for selskaper som har andre enn rent forretningsmessige mål, kan eier i noen tilfeller ha behov for informasjon utover det som normalt framlegges gjennom regnskapet og kontrolleres gjennom lovpålagt revisjon.

Ved behandlingen av St.meld. nr. 13 (2006–2007) la et flertall i næringskomiteen til grunn at Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse (NUES) skulle bli fulgt opp i praksis i den statlige eierskapspolitikken. NUES inneholder anbefalinger for bruk av ekstern revisor.

Målet med undersøkelsen har vært å kartlegge eiers bruk av ekstern revisor i statlige selskaper og hvorvidt bruken er tilpasset selskapenes egenart og formålet med statens eierskap. Det har videre vært et mål å se på selskapenes bruk av ekstern revisor og ekstern revisors uavhengighet.

Målet er belyst gjennom følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad er eiers bruk av ekstern revisor tilpasset selskapenes egenart og formålet med statens eierskap?

2. I hvilken grad er selskapenes bruk av ekstern revisor i samsvar med krav om uavhengighet?

RIKSREVISJONEN UTTALER

En stor del av de statlige selskapene har en egenart som medfører at eier må følge opp andre økonomiske forhold enn resultat, avkastning, utbytte, soliditet og andre forhold som normalt belyses gjennom selskapenes årsregnskaper. Riksrevisjonens undersøkelse viser at ekstern revisors oppdrag for mange selskaper ikke er tilpasset selskapenes egenart.

Riksrevisjonen er enig med Nærings- og handelsdepartementet i at det er en oppgave for staten som regulator å kontrollere bruk av tilskuddsmidler og etterlevelse av regelverk om subsidiering og kryssubsidiering, og at det kan være legitime og hensiktsmessige grunner for å benytte andre enn selskapets eksterne revisor til å kontrollere dette. Samtidig påpeker Riksrevisjonen at staten som eier har et ansvar for å følge opp at selskapene når de målene som eier har satt for selskapet. Dersom staten som eier ønsker at ekstern revisor skal gjennomføre kontrollhandlinger ut over den lovpålagte revisjonen, må eier selv ta initiativ til dette. Undersøkelsen har gitt flere eksempler på at staten både som regulator og som eier har bidratt på en god måte til at ekstern revisor utfører kontrollhandlinger som er tilpasset selskapenes egenart. Samtidig synes det etter Riksrevisjonens vurdering som at staten verken som eier eller som regulator har sørget for slike kontrollhandlinger. På denne bakgrunn er det Riksrevisjonens oppfatning at staten som eier har mulighet til å benytte ekstern revisor mer aktivt i sin oppfølging og kontroll av selskapene.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at ekstern revisors honorar til rådgivning og andre tjenester er mangelfullt spesifisert for mange selskaper, og at flere selskaper har hatt samme revisor i mer enn sju år. Riksrevisjonen merker seg at eierdepartementene har en årlig gjennomgang av forhold som kan true revisors uavhengighet, og at Nærings- og handelsdepartementet i den forbindelse også foretar en konkret vurdering av om det er behov for revisorrotasjon, også for de selskapene hvor dette ikke er lovpålagt. Riksrevisjonen understreker betydningen av at departementene bidrar aktivt til åpenhet om innholdet i revisors oppdrag og har en gjennomtenkt holdning til behovet for revisorrotasjon.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at de heleide selskapene i varierende grad følger NUES. Nærings- og handelsdepartementet og Riksrevisjonen er enige om at åpenheten om eierstyring og selskapsledelse i statlig heleide selskaper som hovedregel bør være like omfattende som for børsnoterte selskaper. Riksrevisjonen legger til grunn at dette følges opp i forvaltningen av alle statlig heleide selskaper.

2.1.2 Komiteens merknader

Komiteen merker seg at Riksrevisjonens kontroll viser at ekstern revisors honorar for rådgivning og andre tjenester er mangelfullt spesifisert i mange selskaper, og at flere selskaper har hatt samme revisor i mer enn 7 år. Komiteen vil i likhet med Riksrevisjonen understreke betydningen av at departementene i sin gjennomgang av ekstern revisors uavhengighet bidrar til større åpenhet om revisors oppdrag knyttet til rådgivning og andre tjenester og at selskapene har en gjennomtenkt holdning til behovet for revisorrotasjon.

3. Resultater av utvidede kontroller

3.1 De regionale helseforetakenes resultatrapportering og måloppnåelse

3.1.1 Sammendrag

INNLEDNING

Etter helseforetaksloven § 34 og vedtektene § 15 skal de regionale helseforetakene hvert år utarbeide og forelegge en årlig melding til departementet om foretaket og dets virksomhet, og redegjøre for hvordan kravene som departementet har stilt i foretaks-møte/oppdragsdokument, er fulgt opp. Riksrevisjonens undersøkelser har gjennom flere år vist at kvaliteten på rapporteringen fra de regionale helseforetakene er av en slik karakter at det er risiko for at informasjon om tilstanden ikke er tilstrekkelig. Videre har det gjennom flere år vært svak måloppnåelse på enkelte sentrale kvalitetsindikatorer og styringskrav. Kontroll- og konstitusjonskomiteen deler Riksrevisjonens bekymring over at kvaliteten på form og innhold på meldingene fra de regionale helseforetakene har vært svak over flere år.

Det framgår av økonomireglementet § 10 at staten skal forvalte sine eierinteresser i samsvar med overordnede prinsipper for god eierstyring, blant annet at fastsatte mål for hvert enkelt selskap nås. For å sikre god internkontroll og pålitelig styringsinformasjon må helseforetakene sørge for å følge reglene i forskrift om internkontroll for sosial- og helsetjenesten. Virksomhetens internkontroll skal gi en rimelig grad av sikkerhet for at virksomheten når målene og etterlever lover og regler, og at resultatrapporteringen er korrekt.

Formålet med undersøkelsen har vært å vurdere rapporteringskvaliteten i de årlige meldingene for 2010 og undersøke i hvilken grad de regionale helseforetakene følger opp og innfrir utvalgte styringskrav i oppdragsdokumentene for 2010. Formålet er belyst gjennom følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad er de regionale helseforetakenes rapportering i årlig melding i henhold til de krav

- som er satt til innholdet i helseforetaksloven § 34, vedtektene § 15 og oppdragsdokumentene?
2. I hvilken grad når de regionale helseforetakene målene som er satt i oppdragsdokumentene og i budsjettproposisjonene/innstillingene fra Stortinget?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Riksrevisjonen viser til at Helse- og omsorgsdepartementet har utarbeidet en mer utfyllende mal for rapportering i årlig melding, og registrerer at det har ført til en forbedring i rapporteringen. Riksrevisjonen oppfordrer departementet til fortsatt å ha oppmerksomhet på bedre resultatrapportering både på tiltak og på styringsparametre.

Riksrevisjonen vil påpeke at det følger av forskrift om prioritering av helsetjenester og rett til helsehjelp at de alvorligst syke skal prioriteres først. Riksrevisjonen viser til at det på landsbasis har vært en reduksjon i ventetiden for pasienter med rett til nødvendig helsehjelp for tre av fire behandlingsområder. Riksrevisjonen ser imidlertid alvorlig på at det fortsatt er store regionale forskjeller i ventetid for rettighetspasienter, spesielt innen somatikk og psykisk helsevern for barn og unge. Det er også fortsatt store forskjeller i andelen som blir tildelt rett til nødvendig helsehjelp, spesielt innen somatikk. Riksrevisjonen mener at dette gir høy risiko for at rettighetspasienter ikke prioriteres slik prioriteringsforskriften forutsetter, og at ivaretagelsen av pasientrettighetene blir forskjellig avhengig av hvilken region pasienter tilhører. Riksrevisjonen mener at departementet fortsatt må arbeide for en likere prioritering mellom regionene.

Riksrevisjonen ser alvorlig på at det har vært en negativ utvikling i andel korridorpasienter på somatiske avdelinger i tre av fire regioner. Korridorpasienter er en sentral kvalitetsindikator, og Riksrevisjonen merker seg at de regionale helseforetakene i oppdragsdokumenter for 2011 har fått i oppgave å utrede økonomiske sanksjoner for å unngå korridorpasienter.

Riksrevisjonen merker seg at departementet har valgt å ta ut styringskravet til individuell plan fra oppdragsdokumentene for 2011 med begrunnelsen at lovkrav som hovedregel ikke gjentas i oppdragsdokumentene. Individuell plan er en kvalitetsindikator for både somatikk og psykisk helsevern og et viktig virkemiddel for pasienter som trenger langvarige og koordinerte tjenester. Riksrevisjonen understreker at det er viktig at departementet følger opp kvalitetsindikatorene, som kan gi en støtte for styring, kvalitetsforbedring og indikasjon på om pasientene får sine lovpålagte rettigheter oppfylt.

3.1.2 Komiteens merknader

Komiteen ser i likhet med Riksrevisjonen alvorlig på at det fortsatt er store regionale forskjeller i ventetid for rettighetspasienter, spesielt innen somatikk og psykisk helsevern for barn og unge. Det er også fortsatt store forskjeller i andelen som blir tildelt rett til nødvendig helsehjelp, spesielt innen somatikk. Komiteen mener at dette gir høy risiko for at rettighetspasienter ikke prioriteres slik prioriteringsforskriften forutsetter, og at ivaretagelsen av pasientrettighetene blir forskjellig avhengig av hvilken region pasienter tilhører. Komiteen mener at det er viktig at departementet fortsatt må arbeide for en likere prioritering mellom regionene, og ser i likhet med Riksrevisjonen alvorlig på at det har vært en negativ utvikling i andel korridorpasienter på somatiske avdelinger i tre av fire regioner. Komiteen ber departementet følge opp dette arbeidet nøye.

3.2 Lederlønnsutviklingen i helseforetakene

3.2.1 Sammendrag

INNLEDNING

Riksrevisjonen gjennomførte i 2010 en kontroll med lederlønnsutviklingen for administrerende direktør i 42 selskaper med statlig eierandel, inkludert de fire regionale helseforetakene. Undersøkelsen ble rapportert til Stortinget i Dokument 3:2 (2010–2011), jf. Innst. 246 S (2010–2011). I debatten i Stortinget 21. mars 2011 etterlyste flere representanter en tilleggsundersøkelse av lederlønningene i alle helseforetakene.

I St.meld. nr. 22 (2001–2002) Et mindre og bedre statlig eierskap, jf. Innst. S. nr. 264 (2001–2002), la regjeringen blant annet fram ti prinsipper for god eierstyring. Ett av prinsippene er at lønns- og insentivordninger skal framstå som rimelige. Også i senere eierskapsmeldinger har moderasjon i lederlønninger vært framhevet, blant annet i St.meld. nr. 13 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 163 (2006–2007).

Departementene har siden 2001 hatt retningslinjer for lederlønninger i statlige selskaper. Retningslinjene er siden endret med virkning fra henholdsvis 28. juni 2004, 8. desember 2006 og 31. mars 2011. Det overordnede vilkåret i retningslinjene er at statlige selskaper ikke skal være lønnsledende i forhold til tilsvarende virksomheter. Retningslinjene gjelder ikke for datterselskap/-foretak, men for virksomheter der staten er direkte eier.

I retningslinjene fra 8. desember 2006 står det at pensjonsvilkår bør ses som en del av de samlede ansettelsesvilkårene, og forutsetter at de enkelte elementene i en lønnspakke må vurderes samlet. Pensjonsalderen bør ikke settes lavere enn 65 år, og kompensasjonsgraden bør ikke overstige 66 prosent av lønnen. Retningslinjene har helt fra 2001 hatt en

bestemmelse om at sluttvederlaget skal reduseres med all inntekt som opptjenes hos andre i samme periode.

Det er Helse- og omsorgsdepartementets oppgave å følge opp statens lederlønnspolitikken innenfor sitt ansvarsområde, og det er de regionale helseforetakenes oppgave å følge opp dette overfor sine underliggende helseforetak.

Målet med undersøkelsen har vært å vurdere om lederlønningene i foretakene er i samsvar med Stortingets forutsetninger og retningslinjer for statlig eierskap. Foretak er her og i undersøkelsen for øvrig brukt som betegnelse for de regionale helseforetakene og helseforetakene samlet.

Undersøkelsen er belyst ved følgende problemstillinger:

1. Hvordan har utviklingen i lederlønningene i foretakene vært i perioden 2003–2010?
2. Er gjeldende lønns- og insentivordninger utformet i samsvar med Stortingets forutsetninger?
3. Hvordan har eier fulgt opp Stortingets forutsetninger for fastsettelse av lederlønn i foretakene?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Riksrevisjonen viser til at det er innhentede lønnsdata som viser at lønnsveksten i årene 2003–2010 var sterkere for lederne i foretakene enn for ansatte generelt. Til tross for de gjentatte oppfordringene om moderasjon, har lønnsveksten likevel vært sterkere i siste del av perioden.

Undersøkelsen viser også brudd på bestemmelsen om at sluttvederlaget skal reduseres hvis det samtidig mottas inntekt fra andre. Dette gjelder fire arbeidsavtaler, inkludert én i et regionalt helseforetak. Riksrevisjonen vil understreke viktigheten av at departementet sørger for at bestemmelsene i retningslinjene for lederlønn etterleves.

Bakgrunnen for retningslinjene var at de blant annet skal bidra til å stoppe en uønsket lederlønnutvikling, der forskjellen mellom ledere og resten av arbeidsstyrken øker. I statsrådets svar går det fram at i tillegg til kravene i tidligere foretaksmøter om etterlevelse av retningslinjene for lederlønn, tar departementet sikte på å vedtektsfeste et krav om at styrene årlig skal legge fram en erklæring om ledernes ansettelsesvilkår. Erklæringen er forutsatt behandlet i det ordinære foretaksmøtet. Riksrevisjonen mener at dette vil styrke oppmerksomheten på ledernes ansettelsesvilkår. Etter Riksrevisjonens syn vil virkningen likevel være begrenset hvis dette bare skal gjelde de regionale helseforetakene. Riksrevisjonen vil også understreke at det er viktig at foretaksmøtet retter oppmerksomheten mot forholdet mellom lønnsutviklingen for ledere og øvrige ansatte.

3.2.2 Komiteens merknader

Komiteen finner det urovekkende at lønnsveksten i årene 2003–2010 var sterkere for lederne i foretakene enn for ansatte generelt. Til tross for de gjentatte oppfordringene om moderasjon, har lønnsveksten likevel vært sterkere i siste del av perioden.

Komiteen vil understreke viktigheten av at departementet sørger for at bestemmelsene i retningslinjene for lederlønn etterleves, særlig sett i lys av fjorårets høring i komiteen om lederlønninger i staten.

3.3 Helseforetakenes bruk av nasjonale rammeavtaler for leie av helsepersonell

3.3.1 Sammendrag

INNLEDNING

I Prop. 1 S (2009–2010) framgår det at Helse- og omsorgsdepartementet gjennom foretaksmøter i 2009 har stilt krav til de regionale helseforetakene om å sikre større grad av nasjonal styring og samordning innen stabs- og støttefunksjoner for å forbedre kvaliteten i anskaffelsesprosesser.

De regionale helseforetakene besluttet å samkjøre avtaleområdet vikartjenester og gjennomføre en nasjonal anskaffelsesprosess. Hensikten var å sikre likebehandling mellom regionene i tilgangen på innleide vikartjenester, skape forutsigbarhet i markedet for både helseforetakene og bemanningsbyråene, samt å etablere hensiktsmessig statistikk som grunnlag for bedre framtidige anskaffelser. Helseforetakenes innkjøpsservice AS (HINAS), som eies av de fire regionale helseforetakene, fikk i oppdrag av eierne å gjennomføre anskaffelsesprosessen, tilrettelegge for implementering og bruk av rammeavtalene i de underliggende helseforetakene og forvalte avtalene.

Det ble inngått tre nasjonale rammeavtaler for leie av helsepersonell mellom de regionale helseforetakene og 15 leverandører. Avtalene trådte i kraft mai–juni 2009 og gjelder for to år. Avtalene er forlenget til 30. september 2012. Formålet med avtalene er å sikre god kvalitet på vikartjenestene, god ressursutnyttelse (reduere kostnader og sikre tilstrekkelig kapasitet) og bidra til en høyere profesjonalisering blant leverandører av vikartjenester.

De regionale helseforetakene og helseforetakene skal i henhold til forskrift om internkontroll i sosial- og helsetjenesten ha formålstjenlige strukturer, systemer og rutiner, samt klart definerte og dokumenterte prosesser. Det innebærer at de må ha et styringssystem som sikrer at ledelsen på alle nivåer kan gjennomføre løpende økonomisk planlegging og oppfølging av kostnader som brukes til å leie helsepersonell, inkludert dokumentere at de nasjonale rammeavtalene etterleves.

Formålet med undersøkelsen er å vurdere helseforetakenes implementering og bruk av de nasjonale rammeavtalene. Undersøkelsen tar utgangspunkt i følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad bruker helseforetakene de nasjonale rammeavtalene?
2. I hvilken grad har helseforetakene etablert systemer og rutiner for å sikre at de nasjonale rammeavtalene etterleveres?
3. I hvilken grad sørger de regionale helseforetakene for at de nasjonale rammeavtalene blir brukt?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Undersøkelsen viser at samtlige undersøkte helseforetak har kjøpt vikartjenester fra leverandører uten rammeavtale, men i varierende grad. Årsaken til at det kjøpes fra leverandører uten rammeavtale, oppgis blant annet å være at avtaleleverandørene ikke i tilstrekkelig grad kan levere vikarer med riktig kompetanse til etterspurt tidspunkt, og at dette spesielt gjelder spesialsykepleiere. Riksrevisjonen er enig med departementet i at det er et forbedringspotensial i de regionale helseforetakenes og helseforetakenes systematikk i oppfølgingen av rammeavtalene. For å sikre etterlevelse av de inngåtte rammeavtalene mener Riksrevisjonens det er viktig med tett kontraktsoppfølging av leverandørene og at helseforetakene etablerer tilstrekkelig system for risiko- og avvikshåndtering.

Å inngå rammeavtaler for leie av helsepersonell er et virkemiddel for å sikre forsvarlig bemanning i spesialisthelsetjenesten. Bruk av dette virkemiddelet forutsetter etter Riksrevisjonens syn at de regionale helseforetakene allerede ved planlegging av anskaffelsesprosessen tar tilstrekkelig hensyn til mekanismene i markedet og forholdene ved tilgangen på helsepersonell, for å sikre at fremtidige leverandører kan levere etter behov. Nåværende rammeavtaler gjelder til 30. september 2012, og Riksrevisjonen har merket seg at departementet vil vurdere krav i foretaksmøtene i de regionale helseforetakene i januar 2012.

3.3.2 *Komiteens merknader*

Komiteen er enig med Riksrevisjonen og departementet i at det er et forbedringspotensial i de regionale helseforetakenes og helseforetakenes systematikk i oppfølgingen av rammeavtalene. For å sikre etterlevelse av de inngåtte rammeavtalene, finner komiteen at det er viktig med tett kontraktsoppfølging av leverandørene og at helseforetakene etablerer tilstrekkelig system for risiko- og avvikshåndtering.

3.4 Satsingen på psykisk helsevern

3.4.1 *Sammendrag*

INNLEDNING

Opptrappingsplan for psykisk helse (1999–2008) ble fullført ved utgangen av 2008. Ifølge Prop. 1 S (2009–2010) skal området psykisk helsevern fortsatt ha høy prioritet selv om opptrappingsplanen er avsluttet, og de overordnede målene og verdigrunnlaget fra planen skal fortsatt ligge til grunn for regjeringens politikk. For å sikre en varig effekt av opptrappingsplanen skal ifølge St.prp. nr. 1 (2008–2009) de samlede driftsmidlene fra opptrappingsplanen i kommuner og regionale helseforetak videreføres etter 2008. Midlene skal fra og med 2009 følges opp gjennom rapportering fra kommuner og regionale helseforetak.

Tidligere undersøkelser fra Riksrevisjonen har vist at kvaliteten på styringsdata på området psykisk helsevern ikke er tilfredsstillende. Kontroll- og konstitusjonskomiteen har i Innst. S. nr. 189 (2008–2009) påpekt at dårlig og manglende rapportering gjør det svært vanskelig både for de regionale helseforetakene og for Helse- og omsorgsdepartementet å få oversikt over måloppnåelsen.

Formålet med kontrollen har vært å undersøke om satsingen på psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten er opprettholdt. Dette er belyst gjennom følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad er psykisk helsevern fortsatt et prioritert område i spesialisthelsetjenesten etter opptrappingsplanen?
2. I hvilken grad sikrer de regionale helseforetakenes og helseforetakenes oppfølging at psykisk helsevern prioriteres etter opptrappingsplanen?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Riksrevisjonens viser til at departementet er enig i at rapporteringen fra helseforetakene for området psykisk helsevern ikke er god nok. Dette kan ha konsekvenser for kvaliteten på den offisielle statistikken. Departementet opplyser at større datamengder og hyppigere rapportering gjør det nødvendig å forsterke den tekniske infrastrukturen. Riksrevisjonen merker seg at departementet iverksetter tiltak for å bedre kvaliteten på rapporteringen for psykisk helsevern, og vil understreke viktigheten av disse tiltakene for at styringsinformasjonen om psykisk helsevern blir god og pålitelig.

Det er en klar forutsetning at innsatsen på psykisk helsevern skal opprettholdes også etter opptrappingsplanen. Riksrevisjonen merker seg at departementet følger utviklingen for området psykisk helsevern på flere områder, som personell, aktivitet og ventetider. Etter Riksrevisjonens vurdering er det avgjørende at

Helse- og omsorgsdepartementet og de regionale helseforetakene fortsatt følger utviklingen på området tett, for å forsikre seg om at psykisk helsevern ikke nedprioriteres i årene som kommer.

3.4.2 *Komiteens merknader*

Komiteen mener at det er en klar forutsetning at innsatsen på psykisk helsevern skal opprettholdes også etter opptrappingsplanen. Komiteen merker seg at departementet følger utviklingen for området psykisk helsevern på flere områder, som personell, aktivitet og ventetider. Komiteen forventer tilbakemelding til Stortinget om tilstanden på området om psykisk helse før utgangen av 2012.

3.5 Mål- og resultatstyring i scenekunstselskap

3.5.1 *Sammendrag*

INNLEDNING

Ved behandlingen av St.meld. nr. 32 (2007–2008) Bak kulissene og Innst. S. nr. 157 (2008–2009) ble det fastsatt at hovedmålet for scenekunstselskapene er å ha et scenekunsttilbud av høy kunstnerisk kvalitet som er mangfoldig, nyskapende og utfordrende, og som når hele befolkningen og forvalter kulturarven. Familie- og kulturkomiteen påpeker i innstillingen at det er viktig at staten holder «armlengdes avstand» til den kunstneriske virksomheten, og at scenekunsten i størst mulig grad får det handlingsrommet som kunsten er nødt til å ha for å utvikle seg og gi publikum den kvaliteten og nyskapingen som er forventet.

Kulturdepartementet tildeler driftstilskudd til nasjonale og regionale scenekunstselskaper over statsbudsjettets kapittel 324 post 70 og 71. Den Norske Opera & Ballett AS, Nationalteatret AS, Den Nationale Scene AS, Rogaland Teater AS, Trøndelag Teater AS og Carte Blanche AS er statlig heleide og deleide selskaper som mottar tilskudd. For 2011 ble disse selskapene samlet tildelt ca. 880 mill. kroner i driftstilskudd fra staten.

Statens prinsipper for godt eierskap innebærer at departementet skal fastsette mål og følge opp at disse målene nås. For sektorpolitiske selskaper som scenekunstselskapene stilles det i St.meld. nr. 13 (2006–2007) krav om effektiv drift. Selskapene i undersøkelsen er sentrale institusjoner når det gjelder gjennomføringen av regjeringens kulturpolitikk, og de inngår i styringsnivå 1 i departementets klassifisering av tilskudd. Styringen av tilskuddsmottakere i denne gruppen skal ligge over minimumskravet i økonomiregelverket. Av økonomireglementet framgår det at tilskuddsbrev til den enkelte mottaker skal angi formål og vilkår for tilskuddet. Videre skal Kulturdepartementet hente inn rapporter fra tilskuddsmottaker

som gjør det mulig å vurdere graden av måloppnåelse.

Formålet med undersøkelsen har vært å vurdere om Kulturdepartementets styring og oppfølging av statlig eide scenekunstselskaper som mottar statlig driftstilskudd, sikrer at fastsatte mål nås.

Formålet er belyst gjennom følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad når selskapene fastsatte mål?
2. I hvilken grad har departementet en tilfredsstillende styring og oppfølging av sine selskaper?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Hovedmålet på scenekunstmrådet er å ha et scenekunsttilbud av høy kunstnerisk kvalitet som er mangfoldig, nyskapende og utfordrende, og som når hele befolkningen og forvalter kulturarven. Undersøkelsen viser at scenekunstselskapenes rapportering på flere områder ikke gir tilstrekkelig informasjon til å vurdere i hvilken grad selskapene bidrar til at målene på scenekunstmrådet nås.

Riksrevisjonens undersøkelse bygger i stor grad på selskapenes rapportering for de resultatindikatorer som framkommer av de årlige tilskuddsbrevene. Disse indikatorene har i hovedsak ligget fast i den undersøkte perioden, og dette gir etter Riksrevisjonens vurdering et godt grunnlag for å vurdere måloppnåelsen over flere år. Departementets henvisning til at hovedmålene på området er endret, har derfor begrenset relevans. Riksrevisjonen har merket seg at det etter departementets oppfatning stadig er et behov for å videreutvikle rapporteringssystemet, og Riksrevisjonen mener at departementet har betydelige muligheter for å styrke oppfølgingen av selskapenes resultater og bidra til at målene på scenekunstmrådet nås, uten at dette griper inn i selskapenes kunstneriske vurderinger og valg.

Riksrevisjonen har merket seg Kulturdepartementets understreking av at departementet i sin styring av scenekunstmrådet legger stor vekt på å følge opp både publikumsoppslutningen og kostnadsutviklingen over tid. Riksrevisjonen vil samtidig peke på at det er selskaper som i hele undersøkelsesperioden har hatt en negativ utvikling i antall publikummere og egeninntektsandel, til tross for at det i denne perioden er lagt økende vekt på at selskapene skal utnytte sitt egeninntekspotensial. Etter Riksrevisjonens vurdering bør Kulturdepartementet styrke sin oppfølging av selskapenes ressursutnyttelse.

3.5.2 *Komiteens merknader*

Komiteen mener i likhet med Riksrevisjonen at det stadig er et behov for å videreutvikle rapporteringssystemet, og at departementet har betydelige muligheter for å styrke oppfølgingen av selskapenes

resultater og bidra til at målene på scenekunstmrådet nås.

Komiteen er videre bekymret over at det er selskaper som i hele undersøkelsesperioden har hatt en negativ utvikling i publikumsoppslutning og egeninntektsandel, og ber om at Kulturdepartementet styrker sin oppfølging av selskapenes ressursutnyttelse.

3.6 Statkraft – lønnsomhet, kostnadsutvikling og styring

3.6.1 Sammendrag

INNLEDNING

I 2004 ble Statkraft SF omorganisert, og hoveddelen av virksomheten i statsforetaket ble overført til datterselskapet Statkraft AS og underliggende datterselskaper. I St.prp. nr. 53 (2003–2004), som tar for seg denne omorganiseringen, legges det vekt på at departementet ikke ønsker å svekke eiers styringsmuligheter gjennom den foreslåtte omorganiseringen. Statkraft er organisert med identiske styreverter i Statkraft SF og Statkraft AS. Statkraft SF er underlagt Nærings- og handelsdepartementet.

Statkrafts hovedoppgave er å være en effektiv produsent av kraft i Norge. Statkraft skal også være ledende i Europa på miljøvennlig energi. Statkrafts virksomhet skal drives på kommersielt grunnlag og styres på bakgrunn av avkastningskrav, utbytteforventninger og eventuelt spesifikke eierkrav.

Statkraft eier om lag 36 prosent av produksjonskapasiteten i Norge. Statkraft-konsernet er Nordens tredje største produsent av elektrisitet og Europas største produsent av fornybar energi. Av Statkrafts totale kraftproduksjon i 2010 utgjorde vannkraft 87 prosent, gasskraft 12 prosent og vindkraft 1 prosent.

Ifølge St.meld. nr. 13 (2006–2007) er Statkraft kategorisert som et selskap som skal bidra til å realisere spesifikt definerte mål, i tillegg til bedriftsøkonomisk verdimaksimering. Statens eierskap i Statkraft skal sikre kontroll med vannressursene og naturmiljøet. Videre skal statlig eierskap sikre hovedkontorfunksjoner og utvikling av det norske kompetansemiljøet innen energiproduksjon generelt og miljøvennlig energiproduksjon spesielt. Statens eierskap skal sikre at avkastning og inntekter fra norsk vannkraft kommer fellesskapet til gode.

Det framgår av § 10 i reglement for økonomistyring i staten (økonomireglementet) og prinsipper for god eierstyring at staten skal sette resultatmål for selskapet og følge opp at disse oppnås. Det skal utformes avkastningsmål for selskaper som har statlig eierandel. Det følger videre av økonomireglementet at finansieringsformen skal være hensiktsmessig med hensyn til selskapets formål og eierskap.

Stortinget fastsetter utbytte for Statkraft i årlige budsjettproposisjoner. I St.meld. nr. 13 (2006–2007) framkommer det at utbyttepolitikken er basert på målsettingen om langsiktig markedsmessig avkastning og en god industriell utvikling i selskapet. Det skal føres en forutsigbar utbyttepolitikk, ivaretatt ved at staten for hvert enkelt selskap skal utforme utbytteforventninger for en periode på 3–5 år. Meldingen gir videre uttrykk for at utbyttet fra Statkraft SF normalt vil ligge i øvre kvartil.

Formålet med undersøkelsen har vært å vurdere i hvilken grad driften og forvaltningen av Statkrafts virksomhet er i samsvar med målet om effektiv drift.

Formålet er belyst gjennom følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad er Statkrafts drift effektiv?
2. Hvordan legger departementet til rette for og følger opp Statkrafts økonomiske resultater og utvikling?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Statens eierstyringsprinsipper innebærer at staten skal sette mål for selskapene og følge opp at målene nås. Et viktig mål for statens eierskap i Statkraft SF er å sikre at avkastning og inntekter fra norsk vannkraft kommer fellesskapet til gode. Riksrevisjonen viser til at Statkrafts overskudd i den undersøkte perioden i hovedsak har kommet fra norsk vannkraft. En vesentlig del av dette overskuddet er i de siste årene investert i ny virksomhet i andre land og andre produksjonsformer. Nærings- og handelsdepartementet og Riksrevisjonen er enige om at departementet framover bør rette et sterkere søkelys på Statkrafts internasjonale virksomhet og virksomhet innenfor andre teknologier. Samtidig viser undersøkelsen at investeringsomfanget har vært betydelig i undersøkelsesperioden. Etter Riksrevisjonens vurdering har det derfor i flere år vært behov for å følge opp disse investeringene, i samsvar med målet om avkastning skal komme fellesskapet til gode.

Gjennomgående viser Riksrevisjonens undersøkelse at det er Statkraft som velger hvilken informasjon departementet får. Riksrevisjonen er enig med departementet i at styret har ansvaret for forvaltningen av selskapet og tilhørende forretningsmessige spørsmål. Etter Riksrevisjonens vurdering er likevel ikke selskapslovgivningen og øvrige rammer som Stortinget har satt, til hinder for at staten kan følge opp målene som er satt for statens eierskap. Etter Riksrevisjonens vurdering burde departementet mer aktivt etterspurt informasjon som kunne gjort departementet i stand til å vurdere om sentrale mål med statens eierskap ble oppnådd.

3.6.2 *Komiteens merknader*

Komiteen mener at departementet framover bør rette et sterkere søkelys på Statkrafts internasjonale virksomhet og virksomhet innenfor andre teknologier. Undersøkelsen viser at investeringsomfanget har vært betydelig i undersøkelsesperioden. Komiteen er enig i Riksrevisjonens vurdering om at det i flere år har vært behov for å følge opp disse investeringene, i samsvar med målet om at avkastningen skal komme fellesskapet til gode.

Komiteen finner det bekymringsfullt at det ifølge rapporten er Statkraft som velger hvilken informasjon departementet får. Komiteen er enig med departementet i at styret har ansvaret for forvaltningen av selskapet og tilhørende forretningsmessige spørsmål, men etter komiteens vurdering er likevel ikke selskapslovgivningen og øvrige rammer som Stortinget har satt, til hinder for at staten kan følge opp målene som er satt for statens eierskap.

Etter komiteens vurdering burde departementet mer aktivt etterspurt informasjon som kunne gjort departementet i stand til å vurdere om sentrale mål med statens eierskap ble oppnådd.

3.7 Den økonomiske utviklingen i Mesta Konsern AS, Baneservice AS og Secora AS etter omdanningen til aksjeselskaper

3.7.1 *Sammendrag*

INNLEDNING

I 2003 ble Mesta AS (Mesta) opprettet som aksjeselskap under Samferdselsdepartementet, mens Baneservice AS (Baneservice) og Secora AS (Secora) ble opprettet som aksjeselskaper under henholdsvis Samferdselsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet i 2005. Forvaltningen av eierskapet i Mesta ble overført til Nærings- og handelsdepartementet i juli 2005, og forvaltningen av eierskapet i Secora ble overført til Nærings- og handelsdepartementet i juli 2008. Forvaltningen av Baneservice ligger fortsatt under Samferdselsdepartementet.

Utskillelsen av selskapene fra de statlige etatene Statens vegvesen, Jernbaneverket og Kystverket innebar at det ble et klart skille mellom bestillerfunksjonene og produksjonsvirksomhetene. Videre åpnet utskillelsen og omdanningen til aksjeselskaper for konkurranse om utbygging, vedlikehold og drift av veinettet samt vedlikehold av havner og farleder og større navigasjonsinstallasjoner. Utbygging av jernbane var allerede konkurranseutsatt, men utskillelsen skulle legge til rette for likere konkurransevilkår mellom Baneservice og konkurrentene. En av målsettingene med utskillelsen og omdanningen til aksjeselskaper var å effektivisere produksjonsenhetene og sektorene som helhet.

Mesta, Baneservice og Secora fikk bevilget statlige midler til restrukturering, nedbemanning og pensjonsforpliktelser. Mesta og Secora fikk også med seg oppdragsporteføljer fra henholdsvis Statens vegvesen og Kystverket i en omstillingsperiode.

Mesta, Baneservice og Secora er kategorisert som selskaper med forretningsmessige mål. Dette innebærer ifølge St.meld. nr. 13 (2006–2007) at hovedmålet for statens eierskap er å sikre at statens investerte kapital oppnår høyest mulig avkastning på lang sikt, og å legge til rette for at selskapet skal kunne ha en god industriell utvikling.

Det framgår av § 10 i reglement for økonomistyring i staten (økonomireglementet) og av prinsipper for god eierstyring at staten skal sette resultatmål for selskapet og følge opp at disse oppnås, at selskapets vedtekter, finansiering og styresammensetning er hensiktsmessig med hensyn til selskapets formål og eierskap, og at styring og oppfølging skal tilpasses statens eierandel, selskapets egenart og risiko og vesentlighet. For selskaper med statlig eierandel skal det utformes avkastningsmål. Ifølge St.meld. nr. 13 (2006–2007) signaliserer konkrete avkastningsmål overfor selskapets ledelse at eieren legger vekt på lønnsomhet for sine investeringer. I stortingsmeldingen står det videre at avkastningsmål er en nødvendig forutsetning for å kunne følge opp og vurdere faktisk verdiutvikling opp mot eierens forventningsmål. Avkastningsmålet er ment å gjelde som et gjennomsnitt for en periode på 3–5 år.

Målet med undersøkelsen har vært å vurdere i hvilken grad driften og forvaltningen av selskapene er tilrettelagt for at selskapene kan oppnå forretningsmessige mål.

Målet er belyst gjennom følgende problemstillinger:

1. Hvilke endringer har selskapene gjennomgått etter omdanningen?
2. I hvilken grad har selskapene oppnådd forretningsmessige mål?
3. Hvordan har eierdepartementene fulgt opp selskapene når det gjelder økonomisk utvikling og utvikling for øvrig?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Riksrevisjonen viser til at hovedmålet med statens eierskap i Mesta, Baneservice og Secora er å sikre at statens investerte kapital oppnår høyest mulig avkastning på lang sikt, og å legge til rette for at selskapene skal ha en god industriell utvikling. Det er enighet om at selskapene ikke har hatt en tilfredsstillende avkastning på statens investerte kapital de siste fem årene.

Statens styring og oppfølging skal tilpasses selskapets egenart. I perioden 2003–2005 var Mestas egenart preget av at selskapet fikk med seg en konkurranseskjermet portefølje fra Statens vegvesen av betydelig verdi. Etter Riksrevisjonens vurdering ble ikke selskapets egenart i denne perioden tilstrekkelig ivaretatt i eieroppfølgingen, og dette medførte at eierdepartementene ikke var tilstrekkelig oppmerksomme på Mestas manglende lønnsomhet i den konkurranseutsatte delen av virksomheten i denne perioden.

Undersøkelsen viser at Mesta etter 2007 har gjennomført en betydelig omstilling og effektivisering. Samtidig er det enighet om at Mesta i tiden som kommer, fortsatt må øke sin konkurranseevne for å oppnå tilfredsstillende avkastning.

Riksrevisjonen merker seg at Samferdselsdepartementet mener at det vil være aktuelt å revurdere avkastningskravet til Baneservice i lys av at markedet selskapet opererer i, er preget av hard konkurranse og lave marginer. Riksrevisjonen slår fast at dette er forhold som i flere år har preget det markedet Baneservice opererer i, uten at Samferdselsdepartementet har justert avkastningskravet. Videre har ikke Samferdselsdepartementet kunnet uttale seg om verdutviklingen i Baneservice etter omdanningen. Riksrevisjonen vil understreke viktigheten av at Samferdselsdepartementet løpende holder seg oppdatert på markedet, verdutviklingen og den industrielle utviklingen til de selskapene som departementet forvalter eierskapet i.

3.7.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at det er enighet om at selskapene Mesta, Baneservice og Secora ikke har hatt en tilfredsstillende avkastning på statens investerte kapital de siste fem årene. Komiteen mener at det er viktig å sikre at statens investerte kapital oppnår høyest mulig avkastning på lang sikt, og å legge til rette for at selskapene skal ha en god industriell utvikling.

Komiteen er enig med statsråd Giske som sa i høringen den 9. mars 2012 at «et selskap som Mesta må gå med overskudd», og komiteen deler statsrådens oppfatning om at Mesta i tiden som kommer fortsatt må øke sin konkurranseevne for å oppnå tilfredsstillende avkastning.

Komiteen forutsetter at det videre arbeidet med å sikre statens investerte kapital blir løpende ivaretatt og fulgt opp av departementet fremover, i tråd med de tiltakene som er planlagt.

3.8 Olje- og energidepartementets eieroppfølging av Statoil

3.8.1 Sammendrag

INNLEDNING

Statoil ASA (Statoil) er et integrert olje- og gasselskap med om lag 20 000 ansatte og tilstedeværelse i 34 land. Selskapet er operatør for om lag 80 prosent av den norske olje- og gassproduksjonen og er en av verdens største selgere av råolje og kondensat. Staten ved Olje- og energidepartementet eier 67 prosent av aksjene i Statoil.

I St.meld. nr. 13 (2006–2007) Et aktivt og langsiktig eierskap er Statoil kategorisert som et selskap der formålet med statens eierskap er bedriftsøkonomisk verdimaksimering og nasjonal forankring av virksomheten. Eiermeldingen viser til at staten med sitt eierskap skal bidra til selskapenes langsiktige vekst og industrielle utvikling.

Et godt statlig eierengasjement forutsetter at staten er aktiv i sine eierposisjoner. Det forutsettes at staten har klare mål med eierskapet, at målene kommuniseres tydelig til selskapet, og at staten følger opp resultater i forhold til målene. I St.meld. nr. 13 (2006–2007) er det lagt til grunn at staten som eier skal utarbeide og formidle avkastningsmål og utbytteforventninger til selskapene. Avkastningsmålet skal uttrykke eiers forventning til avkastning i form av utbytte og verdistigning på kapitalplasseringen, mens utbytteforventningen skal gi uttrykk for hva staten som eier mener er riktig balanse mellom utbytte og tilbakeholdt overskudd for å nå målet om høy verdiskaping over tid. Et viktig hensyn ved fastsetting av utbytte er at selskapet bør ha en egenkapital som er tilpasset virksomhetens mål, strategi og risikoprofil. Avkastnings- og utbytteforventningene skal være forutsigbare og skal normalt ligge fast over en periode på flere år. I Meld. St. 13 (2010–2011) Aktivt eierskap legges det til grunn at staten som eier skal styrke sin strategiske og økonomiske oppfølging av selskapene.

I St.meld. nr. 13 (2006–2007) vises det til at arbeidet med samfunnsansvar skal integreres i strategiprosess og drift av virksomheten. Det presiseres at statens holdninger til samfunnsansvar er uttrykt som generelle og tverrgående forventninger eller hensyn, og at det forventes at selskapenes styre og ledelse tar med disse i sine vurderinger. Innstillingen vises det til at de ansvarlige departementene skal ta opp de tverrgående hensynene i sin jevne dialog med virksomhetene. Det legges også til grunn at større selskaper med internasjonal virksomhet bør vurdere å benytte rapporteringsnormen Global Reporting Initiative. I Meld. St. 13 (2010–2011) Aktivt eierskap – norsk statlig eierskap i en global økonomi uttrykkes det en forventning til at statlig eide selskaper over en

viss størrelse rapporterer i henhold til Global Reporting Initiative (GRI).

Formålet med undersøkelsen har vært å belyse Olje- og energidepartementets eieroppfølging av Statoils avkastning, utbytte og arbeid med samfunnsansvar.

RIKSREVISJONEN UTTALER

Riksrevisjonen viser til at hovedmålet med statens eierskap i Statoil er å sikre at statens investerte kapital oppnår høyest mulig avkastning på lang sikt, og å legge til rette for at selskapet skal ha en god industriell utvikling. Det er etter Riksrevisjonens vurdering alvorlig at Olje- og energidepartementet så langt ikke har utarbeidet og formidlet avkastningsmål og utbytteforventning til Statoil i samsvar med de forventningene som framkommer i regjeringens eierskapsmeldinger. Riksrevisjonen understreker derfor viktigheten av det arbeidet departementet har igangsatt med å komme fram til et egnet avkastningsmål.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet mener at de har en tydelig, langsiktig og forutsigbar holdning til Statoils utbyttebetalinger og hvordan disse skal fordeles mellom utbytte og tilbakeholdt overskudd. Departementet har blitt forelagt og har vurdert Statoils utbyttepolitikk, men etter Riksrevisjonens vurdering er det ikke dokumentert at departementet har utarbeidet en utbytteforventning basert på en egen vurdering av selskapets situasjon og strategi og formidlet denne til selskapet, slik det forutsettes i eierskapsmeldingene.

Olje- og energidepartementet og Riksrevisjonen er enige om at oppfølgingen av Statoils internasjonale satsing er svært viktig, og Riksrevisjonen ser positivt på at departementet vil legge mer vekt på dette i eieroppfølgingen av Statoil i årene som kommer. Riksrevisjonen har merket seg at selskapets rapportering på dette området følger de krav som til enhver tid stilles gjennom gjeldende rapporteringsstandard, men vil samtidig peke på at den nåværende rapporteringen gir begrensede muligheter for å evaluere selskapets utenlandssatsing.

Riksrevisjonen viser til at Statoil ikke rapporterer fullstendig på flere sentrale områder innenfor samfunnsansvar. Riksrevisjonen merker seg at Statoil, etter Olje- og energidepartementets oppfatning, tar sitt samfunnsansvar på alvor, og at selskapet på dette området er blant de ledende aktørene innen sin bransje. Riksrevisjonen understreker at Stortinget har lagt til grunn at samfunnsansvar handler om det bedriftene gjør på frivillig basis ut over å overholde eksisterende lover og regler, og legger til grunn at det vil variere mye fra land til land i hvilken grad tverrgående temaer som miljø og menneskerettigheter er regulert av nasjonale lover. Det er etter Riksrevisjo-

nens vurdering ikke i samsvar med Stortingets forutsetninger om rapportering av samfunnsansvar når Statoil blant annet utelater virksomhet som selskapet har i andre land enn Norge og Danmark, i betydelige deler av sin miljørapportering. Ut fra de forventningene som regjeringen har gitt i Meld. St. 13 (2010–2011), er det etter Riksrevisjonens oppfatning naturlig at Olje- og energidepartementet i sin eierdialog med Statoil følger opp hvordan selskapet rapporterer på vesentlige målindikatorer knyttet til sin miljøpåvirkning.

Riksrevisjonen har for øvrig merket seg Olje- og energidepartementets kommentarer til endringene i undersøkelsens formål. Riksrevisjonen understreker at det har vært dialog med departementet om undersøkelsens funn og om hvordan Riksrevisjonen best kunne rapportere denne saken. Dette handler også om at undersøkelsen har omfattet informasjon som ikke skal gjøres offentlig kjent. Etter Riksrevisjonens oppfatning har det vært en gjensidig enighet om å endre undersøkelsens temaer underveis i prosessen.

3.8.2 *Komiteens merknader*

Komiteen deler Riksrevisjonens syn på at Statoil ikke rapporterer fullstendig på flere sentrale områder innenfor samfunnsansvar og finner grunn til å presisere at dette er alvorlig. Komiteen vil i denne sammenheng vise til Meld. St. 13 (2010–2011) som omhandler statens eierskap. På side 6 heter det:

«Som eier har staten klare forventninger til at selskapene tar samfunnsansvar og at de er ledende på sine felt.»

Komiteen merker seg videre at statsrådets oppfatning er at Statoil tar sitt samfunnsansvar på alvor og at statsråden i høringen mente at selskapet på dette området er blant de ledende aktørene innen sin bransje. Statsråden sa i høringen:

«Man rapporterer på en frivillig internasjonal standard. Den standarden forutsetter ikke at man skal rapportere på alle indikatorer (...). Vår vurdering er at Statoil presterer godt på sitt samfunnsansvar (...).»

Komiteen kan ikke se at det her er samsvar mellom eierskapsmeldingens ambisjoner og statsrådets holdning.

Komiteen understreker i likhet med Riksrevisjonen at Stortinget har lagt til grunn at samfunnsansvar handler om det bedriftene gjør på frivillig basis ut over å overholde eksisterende lover og regler, og legger til grunn at det vil variere mye fra land til land i hvilken grad tverrgående temaer som miljø og menneskerettigheter er regulert av nasjonale lover.

Det er etter komiteens vurdering ikke i samsvar med Stortingets forutsetninger om rapportering av samfunnsansvar når Statoil i betydelige deler av

sin miljørapportering blant annet utelater virksomhet som selskapet har i andre land enn Norge og Danmark. Riksrevisjonens viser videre til at det er 4–5 land utenfor OECD som Statoil ikke har utarbeidet planer for samfunnsansvar for. Ut fra de forventningene som regjeringen har gitt i Meld. St. 13 (2010–2011), er det etter komiteens oppfatning naturlig at Olje- og energidepartementet i sin eierdialog med Statoil følger opp hvordan selskapet rapporterer på vesentlige målordikatorer knyttet til sin miljøpåvirkning også i disse landene. Komiteen forutsetter at departementet følger tett opp arbeidet knyttet til samfunnsansvar fremover, og at rapporteringen inkluderer alle land.

Komiteen viser også til at statsråden ikke finner grunnlag for å sette spesielle avkastningsmål på utenlandsvirksomheten til Statoil, ref. høringen i Stortinget 9. mars 2012. Komiteen forventer mer regnskapsdata på dette feltet etter hvert og at departementet vil legge mer vekt på dette i eieroppfølgingen i årene som kommer.

3.9 Bussvirksomheten i NSB

3.9.1 Sammen drag

INNLEDNING

Bussvirksomheten i NSB utføres gjennom det heleide datterselskapet Nettbuss AS (Nettbuss). Nettbuss er Norges største busselskap og driver lokal rutekjøring i tillegg til ekspressbussruter mv. Nettbuss utgjør en vesentlig del av NSBs virksomhet, med rundt 40 prosent av NSB-konsernets omsetning og ansatte. Formålet med statens eierskap i NSB er å bidra til å gi publikum en effektiv, sikker og miljøvennlig transport, samt å øke andelen som reiser kollektivt, og få mer gods på bane. Det framgår av statens prinsipper for godt eierskap at staten skal sette resultatmål for statlig eide selskaper. Stortinget har understreket at det må settes mål om langsiktig markedsmessig avkastning. NSB skal gi staten størst mulig verdiskaping over tid, og busselskapet skal drives forretningsmessig. Samferdselsdepartementet har satt et avkastningsmål til NSB konsern på 7,2 prosent av den markedsverdivurderte egenkapitalen.

I St.meld. nr. 21 (2008–2009) tilrådet Samferdselsdepartementet at NSBs oppmerksomhet i hovedsak skal være rettet mot en best mulig utvikling i det norske transportmarkedet. Utenlandsvirksomheten skal være økonomisk fordelaktig over tid, og det forventes at Nettbuss' videre satsing i Norden skjer innenfor den kapitalen bussvirksomheten selv genererer.

Det er et mål for regjeringen å få flere til å reise kollektivt, og regjeringen er opptatt av at NSB skal legge til rette for dette gjennom å gjøre tog og buss til et godt transportalternativ for så mange reisende som

mulig. Staten har i eieroppfølgingen av NSB vært opptatt av at NSB skal utnytte de samvirkegevinstene som ligger i det å være et bredt sammensatt transportkonsern.

Målet med undersøkelsen har vært å vurdere om Nettbuss-konsernets virksomhet og måloppnåelse bidrar til å styrke kollektivandelen i Norge, og tilfredsstillere kravene til forretningsmessig drift og resultat.

Undersøkelsens mål er belyst gjennom følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad bidrar Nettbuss til å styrke kollektivandelen i Norge?
2. I hvilken grad tilfredsstillere Nettbuss kravene til forretningsmessig drift og resultat?
3. I hvilken grad er Samferdselsdepartementets styring og oppfølging av bussvirksomheten i NSB tilfredsstillende?

RIKSREVISJONEN UTTALER

Riksrevisjonen viser til at NSBs tog- og bussvirksomhet er et vesentlig virkemiddel i regjeringens arbeid med å legge til rette for å øke andelen som reiser kollektivt. Riksrevisjonens undersøkelse viser at virksomheten i Nettbuss de siste årene har påvirket kollektivandelen i persontransportmarkedet i liten grad, og at Samferdselsdepartementet i liten grad har fulgt opp om bussvirksomheten bidrar til å nå målene som Stortinget har satt for kollektivutviklingen. Undersøkelsen har også vist at det er behov for å styrke samordningen av fylkeskommunenes krav til selskapenes utarbeidelse av resultatinformasjon. Riksrevisjonen har merket seg at departementet har opprettet et kollektivtransportprosjekt som skal utarbeide forslag til en nasjonal politikk for det statlige arbeidet med kollektivtrafikk. Etter Riksrevisjonens vurdering er det viktig at departementet i sitt arbeid med kollektivtrafikken legger til rette for å kunne følge opp både den nasjonale utviklingen i kollektivandelen og NSBs bidrag til å øke kollektivandelen.

Riksrevisjonen påpeker at Stortinget i flere år har hatt en forventning om økt samordning mellom NSBs tog og busser, uten at Samferdselsdepartementet har iverksatt tiltak som har bidratt til dette. Departementet og Riksrevisjonen er enige om at den ønskede samordningen må skje ved en styrket koordinering av statens og fylkeskommunenes kjøp av transporttjenester, og uavhengig av statens eierskap i NSB. Riksrevisjonen understreker behovet for at departementet blant annet gjennom kollektivtransportprosjektet identifiserer og iverksetter relevante tiltak.

Riksrevisjonen viser til at NSB skal drives forretningsmessig, og at den konkurranseutsatte virksomheten over tid må oppnå en tilfredsstillende avkast-

ning. Riksrevisjonens undersøkelse viser at Nettbuss ikke har nådd de økonomiske målene som er satt av NSB i undersøkelsesperioden, og at lønnsomheten i Nettbuss i stor grad har vært knyttet til avvikskjøring for NSB. Samferdselsdepartementet og Riksrevisjonen er enige om at det kan bli vanskelig for Nettbuss å nå de målene som NSB har satt, i et marked som vil bli ytterligere konkurranseutsatt. Ettersom midler fra statlig kjøp ikke skal finansiere den konkurranseutsatte virksomheten i Nettbuss, er det etter Riksrevisjonens vurdering viktig å understreke at Nettbuss også i framtiden må ha et markedsbasert avkastningsmål, og at dette reflekteres i Samferdselsdepartementets avkastningsmål til NSB-konsernet.

Riksrevisjonen har merket seg at Nettbuss' utenlandsvirksomhet etter Samferdselsdepartementets vurdering har vært drevet i samsvar med de forutsetningene som er gitt for NSBs utenlandsvirksomhet. Riksrevisjonen viser til at NSBs virksomhet i utlandet skal være økonomisk fordelaktig over tid. Undersøkelsen viser at Nettbuss' utenlandsvirksomhet samlet har gitt negativt driftsresultat både i undersøkelsesperioden og i perioden forut for denne. Dette er etter Riksrevisjonens vurdering ikke i tråd med forutsetningene. Riksrevisjonen har merket seg at departementet vil følge opp bussvirksomheten i utlandet videre. Etter Riksrevisjonens vurdering må departementet styrke denne oppfølgingen.

3.9.2 *Komiteens merknader*

Komiteen viser til at NSBs virksomhet i utlandet skal være økonomisk fordelaktig over tid. Undersøkelsen viser at Nettbuss' utenlandsvirksomhet samlet har gitt negativt driftsresultat både i undersøkelsesperioden og i perioden forut for denne. Dette er etter både komiteens og Riksrevisjonens vurdering ikke i tråd med forutsetningene.

Komiteen har merket seg at departementet vil følge opp bussvirksomheten i utlandet videre og ber om at departementet styrker denne oppfølgingen.

4. Resultater av den årlige kontrollen

4.1 Sammendrag

4.1.1 *Olje- og energidepartementet*

STATNETT SFs ARBEID MED Å SIKRE TILSTREKKELIG KAPASITET I SENTRALNETTET

Sentralnett er regnet som kritisk infrastruktur. Statnett SF eier om lag 90 prosent av sentralnett. I Statnetts formål framkommer det at foretaket skal ha ansvar for en samfunnsøkonomisk rasjonell drift og utvikling av det sentrale overføringsnett for kraft. Statnett SF skal alene eller sammen med andre planlegge, prosjektere, bygge, eie og drive overføringsan-

legg. Statnett skal også utbedre flaskehalsen så lenge det er samfunnsøkonomisk lønnsomt.

På styremøte i Statnett 9. desember 2010 vedtok styret at kapasitetsutnyttelsen i nettet normalt ikke skal være høyere enn at strømforsyningen når fram til sluttbrukerne, selv om én eller flere linjer skulle falle ut. Da styret fastsatte dette kriteriet, ble det pekt på at de fleste landene i Europa planlegger nettet ut fra et slikt kriterium eller strengere, og at administrasjonen i Statnett ikke kjenner til andre land i Nord-Europa som i så stor utstrekning som Norge ikke oppfyller dette kriteriet. Også tidligere har dette blitt brukt som et beslutningskriterium for investeringer i sentralnettet. Statnett informerte i brev 21. desember 2010 Olje- og energidepartementet og Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) om det nye kriteriet for planlegging av sentralnett, og pekte på at dette i større grad enn tidligere etablerer forsyningssikkerhet som en driver for nye nettinvesteringer.

Av rapporten Områder med redusert driftssikkerhet i Sentralnett, som er utarbeidet av Statnett, framgår det at flere områder i Norge har hatt et økt antall timer der kapasitetsutnyttelsen i nettet har vært så høy at det ikke har vært noen reservelinje i nettet til å dekke opp forsyningen dersom én eller flere linjer skulle falle ut.

I nettviklingsplanen fra 2010 er det identifisert til sammen rundt 60 prosjekter i sentralnett med antatt idriftsetting i perioden 2010–2020. Disse prosjektene har en antatt investeringskostnad på til sammen nærmere 40 mrd. kroner.

Olje- og energidepartementet gir uttrykk for at Statnett nå har gode og systematiske rutiner for å fange opp behov for ny nettkapasitet og å identifisere og fremme aktuelle tiltak for beslutning. Departementet viser videre til at Statnett er underlagt inntektsrammeregulering fra NVE, og i tillegg har vedtekter som sier at de skal gjennomføre alle samfunnsmessige rasjonelle prosjekter i sentralnett. På bakgrunn av det gir departementet uttrykk for at insentivene til å investere i nettet er gode. Departementet presiserer at Statnetts driftsstrategi, blant annet gjennom det nye beslutningskriteriet for investeringer i sentralnett, ble betydelig innskjerpet i løpet av 2010. En konsekvens av innskjerpingen er at flere områder som lå innenfor den gamle driftspolicyen, nå ligger utenfor. Departementet uttaler at det nødvendigvis vil ta tid å bringe alle disse områdene innenfor den nye driftsstrategien.

RIKSREVISJONEN UTTALER

Riksrevisjonen viser til at Statnett omtaler driftssikkerheten i flere områder i Norge som uakseptabel. Olje- og energidepartementet bekrefter at denne situasjonen vil vedvare helt til de nødvendige nettinvesteringene er gjennomført. Riksrevisjonen er enig

med departementet i at det i de aktuelle områdene er spesielt viktig at det settes inn tiltak for å sikre at anleggene har høyest mulig tilgjengelighet. Videre har Riksrevisjonen merket seg at Statnett etter departementets oppfatning er i stand til å gjennomføre det nødvendige forebyggende vedlikeholdet. Etter Riksrevisjonens vurdering er det viktig at staten, gjennom sin tilsynsvirksomhet, følger særskilt opp det forebyggende vedlikeholdsarbeidet i de aktuelle områdene.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at flere områder i Norge har hatt et økt antall timer der kapasitetsutnyttelsen i nettet har vært så høy at det ikke har vært noen reserve-linje i nettet til å dekke opp forsyningen dersom én eller flere linjer skulle falle ut og at Statnett selv omtaler dette som utilfredsstillende drift. Komiteen er i likhet med Riksrevisjonen bekymret over at driftssikkerheten er uakseptabel og mener at det i de aktuelle områdene er spesielt viktig at det settes inn tiltak for å sikre at anleggene har høyest mulig tilgjengelighet. Komiteen ber om at departementet, gjennom sin tilsynsvirksomhet, følger særskilt opp det forebyggende vedlikeholdsarbeidet i de aktuelle områdene og gir dette høy prioritet.

Komiteen ber også på bakgrunn av dette om en tilbakemelding fra departementet på oppfølgingen av driftssikkerhetsarbeidet og om tilstanden til driftssikkerheten i Norge innen 2012.

5. Oppfølging av tidligere rapporterte saker

5.1 Sammendrag

Rutiner for betaling av obduksjonslaboranter i Helse Sør-Øst

I Dokument nr. 1 (2008–2009) ble det rapportert om at Riksrevisjonen ser alvorlig på at fire helseforetak i Helse Sør-Øst praktiserer rutiner der obduksjonslaboranter mottar kontant betaling fra begravellesbyråer for å legge ned lik i kister, til tross for at departementet i 1996 påla fylkeskommunene, Rikshospitalet og Det norske radiumhospital å endre rutineene. Funnene kan tilsi at slike rutiner også praktiseres i de øvrige helseregionene.

Riksrevisjonen har fulgt opp saken i 2009 og 2010 uten at det har kommet på plass tilfredsstillende rutiner i tråd med pålegget fra 1996 i alle helseregionene. Helse- og omsorgsdepartementet opplyser i mai 2011 at Helse Vest RHF fortsatt ikke kan bekrefte at rutineene er i orden, men at det har iverksatt tiltak for å sikre at disse vil komme på plass i 2011.

RIKSREVISJONENS VURDERING

Etter Riksrevisjonens vurdering er det alvorlig at Helse- og omsorgsdepartementet etter flere år fortsatt ikke har sørget for at alle helseregionene opptrer i samsvar med gjeldende regelverk og god virksomhetsutøvelse.

Saken blir fulgt opp.

Nærings- og handelsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

SIVAS INNOVASJONSPROGRAMMER – BIDRAG TIL NÆRINGSUTVIKLING OG VEKSTKRAFT I DISTRIKTENE

Riksrevisjonen rapporterte i Dokument 3:2 (2009–2010) at den største delen av de nye arbeidsplassene i næringshageprogrammet ble skapt ved nyetablering av bedrifter, og at andelen nyetablerte bedrifter var lav. Undersøkelsen viste at SIVA ikke hadde systemer som fanget opp om veksten i næringshagemiljøene faktisk var knyttet til nye arbeidsplasser og bedrifter i privat sektor. I 2007 var 11 prosent av bedriftene som var samlokalisert i næringshagene, offentlige virksomheter. Ved Stortingets behandling av saken mente kontroll- og konstitusjonskomiteen at det var grunn til å stille spørsmål ved om gjennomføringen av de enkelte programmene hos SIVA bidro til å nå de fastsatte målene for virksomheten, og at det måtte legges til grunn at en større satsing på nyetableringer ville ha gitt forbedret måloppnåelse.

Riksrevisjonen ba i brev 18. mars 2011 Nærings- og handelsdepartementet om å redegjøre for departementets oppfølging av Riksrevisjonens rapport. Departementet svarte i brev 26. april 2011. Riksrevisjonen har hentet inn informasjon om bedrifter som er tilsluttet SIVAs innovasjonsprogrammer i 2009 og 2010. Det er videre hentet inn registerdata fra Enhetsregisteret for disse bedriftene. En oppsummering av saken ble sendt til departementet i brev 1. juli 2011. Departementet ga sine kommentarer i brev 23. august 2011.

I Dokument 3:2 (2009–2010) ble det rapportert om andelen nyetablerte bedrifter i næringshage-, FoU-inkubator- og industriinkubatorprogrammene. Tall for 2009 og 2010 viser at andelen er tilnærmet uendret for næringshageprogrammet (28 prosent) og FoU-inkubatorprogrammet (66 prosent) sammenlignet med de tidligere undersøkte periodene. Andelen nyetablerte bedrifter er redusert i industriinkubatorprogrammet, fra 71 prosent i 2004–2008 til 36 prosent i 2009–2010.

SIVA har endret rapporteringssystemet slik at det nå rapporteres om bedrifter som mottar støtte gjennom næringshageprogrammet. 6 prosent av bedriftene som mottok støtte gjennom næringshageprogrammet i 2009 og 2010, er offentlige virksomheter.

Virksomhetene inkluderer både statlige eide selskaper og statlige forvaltningsorganer.

Nærings- og handelsdepartementet viser til at et visst innslag av offentlig kunnskapsbasert virksomhet og større bedrifter anses å bidra til en berikelse for næringshagemiljøene.

Nærings- og handelsdepartementet opplyser at det er gjennomført en helhetlig evaluering av SIVA, der ett av hovedformålene har vært å vurdere om selskapet når sine mål på en god og effektiv måte. Videre opplyser departementet om at det i løpet av 2010 ble utarbeidet et nytt næringshageprogram. Dette ble iverksatt fra 1. juli 2011. I det nye programmet stilles det krav om et konkret antall nyetableringer per år. Videre vil det bli formulert som målkrav at verdiskapingen i næringshagebedriftene skal ligge 5 prosent over sammenlignbare bedrifter som ikke er tilknyttet næringshagene. Det nåværende FoU-inkubatorprogrammet utgår ved utgangen av 2011. Det arbeides i tillegg med et forslag til videre satsing på inkubasjon fra 2012. Nærings- og handelsdepartementet vil legge vekt på at programmets målsettinger skal være klare og målbare og i samsvar med SIVAs overordnede mål.

Nærings- og handelsdepartementet planlegger i samarbeid med SIVA og Kommunal- og regionaldepartementet å gå gjennom selskapets MRS-system. I denne prosessen vil det legges vekt på at de ulike programmålene også skal reflekteres i den årlige rapporteringen. Departementet opplyser at det vil legge vekt på å utarbeide forbedrede målinger i det videre arbeidet.

RIKSREVISJONENS VURDERING

Riksrevisjonen konstaterer at andelen nyetablerte bedrifter fortsatt er lav i næringshageprogrammet. Andelen er uendret for FoU-inkubatorprogrammet og vesentlig redusert for industriinkubatorprogrammet. Flere av bedriftene som har mottatt støtte i næringshageprogrammet i 2009 og 2010, er offentlige virksomheter. Riksrevisjonen er enig i at offentlige virksomheter som er samlokalisert i miljøene, kan ha positive virkninger. Samtidig kan det etter Riksrevisjonens vurdering stilles spørsmål ved om det er i samsvar med statsstøtteregelverket og intensjonene med programmet at disse virksomhetene mottar støtte gjennom næringshageprogrammet. Riksrevisjonen ser positivt på at det utarbeides forbedrede målinger av SIVA SFs resultater ved oppstart av de nye programmene og når selskapets MRS-system blir gjennomgått.

Saken blir fulgt opp.

Samferdselsdepartementets oppfølging av tidligere rapporterte forhold

POSTENS EKSPANSJON OG ØKONOMISKE UTVIKLING

Riksrevisjonen rapporterte i Dokument 3:2 (2009–2010) at avkastningen til ErgoGroup og de nye post- og logistikkselskapene i perioden 2004–2008 ikke innfridde forutsetningen om høye krav til lønnsomhet. Ved Stortingets behandling av saken uttalte kontroll- og konstitusjonskomiteen at den deler Riksrevisjonens kritikk mot Posten Norge AS, som i perioden 2004–2008 ikke oppnådde forventet høy lønnsomhet på de nye tjenestene, noe som var en forutsetning for Postens ekspansjon. Komiteen fant det riktig at Samferdselsdepartementet følger opp resultatene av Postens utvidelse bedre framover.

Riksrevisjonen ba i brev 18. mars 2011 Samferdselsdepartementet om å redegjøre for hvilke endringer og tiltak som er iverksatt for å følge opp kontrollens funn og komiteens merknader. Samferdselsdepartementet ga sin redegjørelse i brev 15. april 2011. Riksrevisjonen har også hentet inn oppdaterte opplysninger fra Posten om blant annet avkastning og lønnsomhet. En oppsummering av saken ble sendt til departementet i brev 17. juni 2011. Departementets kommentarer til oppsummeringen ble gitt i brev 5. september 2011.

Posten-konsernet har gått gjennom flere strukturendringer etter 2008. Bring Citymails virksomhet i Danmark ble avvirket i januar 2010 etter flere års drift med store økonomiske tap. Videre fusjonerte ErgoGroup og EDB Business Partner i juni 2010. Posten Norge AS eier i dag 40 prosent av det fusjonerte, børsnoterte selskapet, og som følge av fusjonen inngår ikke lenger IT-området som et eget segment i konsernet. Det er ikke foretatt nye oppkjøp i segmentene Post og Logistikk i 2009 og 2010.

Oppdaterte opplysninger fra Posten viser at virksomheten i morselskapet Posten Norge AS også i 2009 og 2010 har hatt høy avkastning på investert kapital (ROIC) og er den eneste gruppen som innfrir Postens interne avkastningskrav. Det gode resultatet skyldes i utstrakt grad kostnadsreduksjonsprogrammet Spinnaker, som Posten iverksatte i 2008. Resultatene er også forklart ved økt statlig kjøp og ved synergigevinster fra oppkjøpt virksomhet som er integrert i morselskapet. Samtidig har de øvrige post- og logistikkselskapene som ble kjøpt og etablert i perioden 2004–2008, hatt lavere avkastning på investert kapital i 2009 og 2010 enn i de foregående årene. Denne gruppen har oppnådd lavere avkastning enn det interne kravet samtlige år i undersøkelsesperioden 2004–2010.

ErgoGroup ble i 2004 verdsatt til 2,2 mrd. kroner. I 2007 estimerte Handelsbanken Capital Markets at selskapsverdien hadde økt til 4,8 mrd. kroner. I Dokument 3:2 (2009–2010) ble det påpekt at verdi-

økningen i perioden 2004–2007 var nesten identisk med de investeringene som hadde blitt gjort gjennom oppkjøp av nye selskaper. I verddivurderingen i 2010 var selskapsverdien for ErgoGroup-selskapene redusert med 32 prosent, til 3,25 mrd. kroner. I samme periode sank IT-indeksen ved Oslo Børs med om lag 15 prosent. I grunnlagsdokumentene for beslutningen om fusjonen mellom ErgoGroup og EDB Business Partner ble det forutsatt at ErgoGroup-selskapene hadde en selskapsverdi på 3,1 mrd. kroner, og aksjene hadde en antatt verdi på 1,9 mrd. kroner. Det fusjonerte selskapet EDB ErgoGroup hadde 13. desember 2011 en markedsverdi på Oslo Børs på omtrent 2,4 mrd. kroner. Postens andel på 40 prosent tilsvarer en markedsverdi på om lag 1 mrd. kroner. Markedsverdien, samt EDB ErgoGroups tilbakebetaling av netto gjeld til Posten på 1 mrd. kroner, tilsvarer en samlet selskapsverdi på ca. 2 mrd. kroner. Verdien av IT-investeringen i Posten har dermed sunket betydelig siden 2007.

Samferdselsdepartementet opplyser at oppfølging av Postens økonomiske resultater og finansielle situasjon skjer på kvartalsmøtene. Her mottar departementet også ikke-offentlig finansiell informasjon, spesifisert per selskap. I denne sammenhengen har departementet anledning til å ta opp forhold knyttet til synergieffekter mellom de enkelte selskapene samt forventninger om resultatforbedringer og lønnsomhetsutfordringer for de ulike selskapene på kort og lang sikt. Departementet opplyser videre at det, som et mer generelt tiltak for å styrke den finansielle styringen av departementets selskaper, vil iverksette kompetansehevede tiltak knyttet til bruken av avkastningskravet som styringsverktøy overfor selskaper med sektorpolitiske oppgaver. Departementet påpeker videre at de følger opp styrets arbeid med risikostyring og internkontroll i forbindelse med den årlige evalueringen av Postens styre.

RIKSREVISJONENS VURDERING

Riksrevisjonen viser til at høy lønnsomhet var en viktig forutsetning for den ekspansjonen som fant sted i Posten-konsernet i perioden 2004–2008. Oppfølgingen viser at de nye post- og logistikkvirksomhetene i Posten-konsernet fortsatt ikke har oppnådd en tilfredsstillende lønnsomhet, og at Postens IT-investeringer og investeringene i Bring Citymail så langt har påført konsernet betydelige tap. Riksrevisjonen har merket seg at Samferdselsdepartementet har iverksatt tiltak for å styrke oppfølgingen av Posten-konsernets avkastning og lønnsomhet.

Saken vil bli fulgt opp.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen finner det alvorlig at Helse- og omsorgsdepartementet etter flere år fortsatt ikke har

sørget for at alle helseregionene opptrer i samsvar med gjeldende regelverk og god virksomhetsutøvelse når det gjelder rutiner for betaling av obduksjonslaboranter, og forutsetter at dette nå vil bli gjennomført.

Når det gjelder SIVA SFs innovasjonsprogrammer – bidrag til næringsutvikling og vekstkraft i distriktene, næringshageprogrammet, konstaterer komiteen i likhet med Riksrevisjonen at andelen nyetablerte bedrifter fortsatt er lav. Flere av bedriftene som har mottatt støtte i næringshageprogrammet i 2009 og 2010, er offentlige virksomheter. Komiteen er enig i Riksrevisjonens vurdering om at det må stilles spørsmål ved om det er i samsvar med statsstøtteregelverket og intensjonene med programmet at disse virksomhetene mottar støtte gjennom næringshageprogrammet. Komiteen har imidlertid merket seg at en del offentlige virksomheter og større bedrifter er med som eiere av næringshagene og kjøper tjenester fra dem på ordinære vilkår. Komiteen er tilfreds med at det utarbeides forbedrede målinger av SIVA SFs resultater ved oppstart av de nye programmene og forventer en positiv utvikling.

Komiteen viser til at høy lønnsomhet var en viktig forutsetning for den ekspansjonen som fant sted i Posten-konsernet i perioden 2004–2008. Oppfølgingen viser at de nye post- og logistikkvirksomhetene i Posten-konsernet fortsatt ikke har oppnådd en tilfredsstillende lønnsomhet, og at Postens IT-investeringer og investeringene i Bring Citymail så langt har påført konsernet betydelige tap.

Komiteen har merket seg at Samferdselsdepartementet har iverksatt tiltak for å styrke oppfølgingen av Posten-konsernets avkastning og lønnsomhet og ber om at departementet i sin eierstyring presiserer viktigheten av at aktivitet som ligger utenfor landet eller utenfor Postens kjernevirksomhet skal bidra til å styrke kjernevirksomheten, enten ved å skape overskudd eller synergier.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at EFTA-domstolen 18. april d.å. stadfestet avgjørelsen i ESA fra 2010 der EFTAs overvåkningsorgan slo fast at Posten Norge brøt med EUs konkurranseregler da de fra 2000 og frem til 2006 inngikk eksklusivtetsavtaler med dagligvarekjeder. Posten Norge har ved konsernsjef Dag Mejdell uttalt at boten på 11,112 mill. euro vil bli betalt. Dette vil isolert sett redusere statens utbytte fra Posten Norge.

Disse medlemmer viser til at bakgrunnen for denne boten er at ESA, EFTAs overvåkningsorgan, etter åtte års granskning slo fast at Posten i kraft av sin dominerende stilling hadde misbrukt sin markedsrett og dermed brutt artikkel 54 i EØS-avtalen etter at Posten Norge ble klaget inn for ESA Schen-

ker North AB, Schenker Privpak AB og Schenker Privpak AS. Disse medlemmer registrerer at Posten Norge har avvist et erstatningskrav fra Schenker North AB, Schenker Privpak AB og Schenker Privpak AS på 460 mill. kroner. Erstatningskravet er i dag enda høyere på grunn av renter. Kravet skal behandles i domstolene.

Disse medlemmer viser til at innføring av konkurranse i brev- og postmarkedet som følge av implementeringen av de to første postdirektivene er årsaken til at Schenker North AB, Schenker Privpak AB og Schenker Privpak AS kunne klage Posten Norge inn for ESA.

Disse medlemmer viser til at regjeringen, som følge av at regjeringspartienes landsmøter i fjor gikk inn for veto mot det tredje postdirektivet fra Den europeiske unionen (EU), har varslet EU om at Norge vil bruke vetoretten mot dette direktivet.

Saken som Posten Norge nå har tapt gjør at disse medlemmer mener det i forbindelse med oppfølgingen av vetoet mot det tredje postdirektivet, må vurderes å ta grep som sikrer at Norge kan styre postpolitikken uavhengig av EUs direktiver.

6. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 3:2 (2011–2012) – om Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2010 – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 24. april 2012

Anders Anundsen

leder

Per-Kristian Foss

ordfører

Vedlegg

**Referat
fra åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
om**

**Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2010
(Dokument 3:2 (2011–2012))**

Høring fredag 9. mars 2012:

Statsråd Ola Borten Moe	*	3
Statsråd Trond Giske	*	12

**Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
fredag den 9. mars 2012 kl. 8.30**

Møteleder: Anders Anundsen (FrP)
(komiteens leder)

S a k :

Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2010 (Dokument 3:2 (2011–2012))

Møtelederen: Da vil jeg på vegne av kontroll- og konstitusjonskomiteen få ønske velkommen til denne kontrollhøringen som holdes i forbindelse med komiteens behandling av Dokument 3:2 for 2011–2012, Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2010.

Formålet med høringen vil være å belyse håndteringen av styringsutfordringene i statens eierskapspolitikk vurdert opp mot målsettingen om et aktivt eierskap. Følgende problemstillinger vil ligge til grunn for høringen:

- Hvordan vurderer statsrådene Riksrevisjonens kritikk?
- Hvordan foregår i praksis den statlige eierskapspolitikken?
- Hvordan ser Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet på sin utøvelse av statens eierskapspolitikk, særlig med henblikk på den svake oppfølgingen av sektorpolitiske mål?
- Det har vært svak avkastning i flere selskaper med forretningsmessige mål under Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Hvordan vurderer statsrådene sin eierskapsutøvelse i lys av dette?

Komiteen har invitert statsråd Ola Borten Moe i Olje- og energidepartementet og statsråd Trond Giske i Nærings- og handelsdepartementet.

Det vil bli tatt stenografisk referat fra høringen i dag. Referatet vil følge som vedlegg til komiteens innstilling til Stortinget.

De prosedyrene som er fastlagt i reglementet for åpne kontrollhøringer, vil bli fulgt. Den inviterte får først holde en innledning. Etter det er det saksordføreren, som i denne saken er Per-Kristian Foss, og deretter representanter fra de ulike partiene, som får anledning til å spørre ut de inviterte.

For at komitémedlemmene skal få stilt de spørsmålene som er nødvendige, vil jeg be om at svarene blir så korte og konsise som mulig. Jeg gjør oppmerksom på at vi har en lampe som vil lyse rødt når det er 30 sekunder igjen av taletiden.

Til slutt får komiteen anledning til å stille noen oppfølgingsspørsmål, og den inviterte får helt til slutt ordet til en kort oppsummering.

Dette er en åpen høring, og det er derfor viktig at alle deltakerne unngår å omtale forhold som er undergitt taushetsplikt. Dersom et spørsmål ikke kan besvares uten å gi opplysninger som er taushetsbelagt, bør den innkalte gjøre komiteen oppmerksom på det.

Jeg vil gjøre oppmerksom på at mobiltelefoner må slås

av eller være satt på «stille», slik at vi unngår forstyrrelser underveis. Jeg vil også presisere at mikrofonene har en lydknapp som må slås på når man snakker, og av når man er ferdig, slik at vi ikke får problemer med lydanlegget.

Det er komiteens håp at denne høringen vil gi nødvendige opplysninger i saken, som bakgrunn for de konklusjoner komiteen skal treffe i sin innstilling til Stortinget.

Høring med statsråd Ola Borten Moe

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp. Jeg har lyst til å ønske statsråd Ola Borten Moe i Olje- og energidepartementet velkommen – på en litt uvant side av bordet. Du har med deg avdelingsdirektør Johan Alstad. Velkommen også til deg.

Det er lagt opp slik at statsråden har inntil 10 minutter til å innlede. Vær så god, statsråd Ola Borten Moe.

Statsråd Ola Borten Moe: Takk for det, leder. La meg bare først takke komiteen for invitasjonen og muligheten for å få komme hit i dag og redegjøre for vår eierskapsoppfølging av Statoil.

Jeg forstår at utgangspunktet for at jeg ble invitert hit, er Riksrevisjonens undersøkelser av departementets forvaltning av statlige selskaper for 2010, som er gjengitt i Dokument 3:2 for 2011–2012.

I et av spørsmålene peker komiteen på at det har vært svak avkastning i flere av selskapene med forretningsmessige mål under Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. I min eierskapsportefølje er det kun ett selskap der målet med eierskapet er forretningsmessig, nemlig Statoil. Jeg er glad for å kunne si at avkastningen i Statoil er svært god – også over tid. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til.

Komiteen reiser også spørsmål vedrørende svak oppfølging av sektorpolitiske mål. Ingen av de selskapene som er nevnt i Riksrevisjonens rapport, er i min portefølje, og jeg vil ikke komme nærmere inn på det i mitt innlegg.

La meg så gå mer detaljert gjennom de andre spørsmålene som komiteen reiser. Riksrevisjon er opptatt av fire forhold: avkastningsmål, utbytte, internasjonal virksomhet og samfunnsansvar når det gjelder departementets eieroppfølging av Statoil. Jeg vil kommentere disse punktene i tur og orden.

Til avkastningsmål: Der er Statoil Nordens største selskap og er notert både på Oslo Børs, med en børsverdi på om lag 500 mrd. kr, og på børsen i New York. Selskapet blir således nøye fulgt i markedet og daglig målt mot sine konkurrenter. OED vurderer lønnsomhet og avkastning ved hjelp av flere forskjellige indikatorer som bl.a. avkastning på sysselsatt kapital og samlet avkastning til aksjonærene. Videre vurderes mål som reserveerstatningsgrad, reserve- og ressurstilgang, reserver i forhold til produksjon, årlig vekst i produksjonen, enhetskostnad og HMS-resultat. Dette er standard prestasjonsmål for oljeselskapet og gir grunnlag for å sammenligne Statoils virksomhet og Statoils prestasjoner med andre sammenlignbare selskapers. Departementet har nylig beregnet et foreløpig avkastningsmål for Statoil basert på den såkalte kapitalver-

dimodellen, og vil presentere dette for selskapet. Det er Riksrevisjonen gjort godt kjent med.

Når det gjelder utbytte, har man siden børsnoteringen i 2001 i selskapet hatt og utbetalt utbytte i tråd med utbyttepolitikken. I samme periode har selskapet betalt om lag 50 pst. av overskuddet tilbake til eierne. For staten har dette gitt inntekter på over 108 mrd. kr. Dette kommer i tillegg til betydelige skatteinnbetalinger fra Statoil, som ligger på i overkant av 800 mrd. kr. Utbyttepolitikken var et sentralt spørsmål for Olje- og energidepartementet da Statoil ble børsnotert i 2001, og vi har hatt tett dialog med selskapet om utbytte siden den gang. Vi uttrykker hvert år forventninger til Statoil om størrelse på utbytte, med bakgrunn i bl.a. utbyttepolitikken fastsatt av styret, strategi, tidligere utbyttehistorikk, investeringsbehov mv. Departementet mener det bør utvises varsomhet med tanke på å stille en fast, langsiktig utbytteforventning målt i kroner per aksje. Det kan føre til at tilbakeholdt kapital i det enkelte år enten blir for liten eller for stor, avhengig av selskapets investeringsbehov.

Når det gjelder den internasjonale virksomheten, har selskapet hatt en betydelig vekst i samme periode, altså fra 2001, fra 67 000 fat per dag til 534 000 fat per dag i 2011. Ambisjonen for Statoil er å øke dette ytterligere, til 1,1 millioner fat per dag i 2020. Resultatet fra den internasjonale virksomheten er påvirket av at den mange steder fortsatt er i en tidlig fase, sammenlignet med den virksomheten som foregår på norsk sokkel. Det er en virksomhet som er kjennetegnet av svært lange letetider – det tar lang tid fra man leter og eventuelt finner, til man starter inntektsgivende produksjon. Vi er opptatt av at Statoil rapporterer i henhold til gjeldende regnskapsstandarder og lover. Departementet har ikke tilgang til annen regnskapsinformasjon enn den som er offentlig, og vi må følgelig bygge våre vurderinger på den informasjonen. Vi er kjent med at Statoil vurderer om selskapet kan gi mer detaljert informasjon om sin utenlandsvirksomhet. Det er allerede drøftet med Statoil, og vi vil følge opp dette i kontakt med selskapet videre framover.

Når det gjelder samfunnsansvar, forventer vi at Statoil følger opp forventningene knyttet til samfunnsansvar som regjeringen stiller i eierskapsmeldingen. Min oppfatning er at Statoil tar sitt samfunnsansvar på alvor, og at selskapet på dette området er blant de ledende aktørene innen sin bransje. Departementet merker seg videre at Riksrevisjonen deler vårt syn, at det ikke er vår rolle å revidere Statoils rapportering om samfunnsansvar. Riksrevisjonen mener at Statoil ikke rapporterer fullstendig på flere sentrale områder innenfor samfunnsansvar. Selskapets rapporteringsstandard forutsetter ikke at selskapet skal rapportere på samtlige indikatorer, men at det må gjøres en vurdering av hvilke som er relevante. I tillegg vil selskapet forsøke å forklare enda tydeligere grunnlaget for at enkelte indikatorer er utelatt fra rapporteringen. Det vil departementet følge opp med Statoil, men selskapet er ansvarlig for å foreta denne rapporteringen selv.

Vår eierskapsutøvelse foregår innenfor rammen av selskapslovgivning, verdipapirlovgivning og allment anerkjente eierstyringsprinsipper. Rollefordeling mellom sty-

ret og eier er et bærende element i statens eierskapspolitikk. Det er styrets og daglig leders ansvar å foreta beslutninger om investeringer, drift og strategi. Som eier blander ikke staten seg inn i slike enkeltbeslutninger. Departementets rolle som ressursforvaltningsmyndighet og eier i Statoil er klart atskilt organisatorisk, og departementet opptrer i henhold til det. Generalforsamlingen er selv sagt den viktigste arenaen for statens eierskapsutøvelse.

Styrerekuttering er en svært sentral oppgave for oss. Det legges vekt på kompetanse, kapasitet og relevant mangfold i styresammensetningen. Departementet er representert med ett medlem i Statoils valgkomité.

Videre legger vi stor vekt på å følge opp Statoils økonomiske resultater og utvikling gjennom diskusjon med Statoil gjennom kvartalsvise møter. Vi har også kontaktmøter med Statoil utover de kvartalsvise møtene, hvor det diskuteres strategi, økonomi, enkeltprosjekter, internasjonal virksomhet, HMS mv.

Når det blir pekt på at det har vært svak avkastning i flere selskaper med forretningsmessige mål, er det uklart for meg hva den påstanden bygger på, iallfall i forhold til min egen portefølje. Som børsnotert selskap blir Statoil målt hver dag i markedet. Selskapet er i en konkurransesituasjon og må tiltrekke seg investorers kapital – og har derfor sterke incentiver til å drive sin virksomhet på en måte som skaper god avkastning for aksjonærene. Statoil har levert høy avkastning siden børsnoteringen i 2001. Totalavkastningen har vært god og over snittet for sammenlignbare selskaper. Jeg håper at statens eierskapsutøvelse har vært et positivt bidrag til det.

Takk.

Møtelederen: Takk for det.

Da er det saksordførerenes tur. Det er Per-Kristian Foss fra Høyre, som har inntil 10 minutter til disposisjon. Jeg presiserer at han styrer selv sin tid, uten innblanding fra møteleder. Vær så god, Per-Kristian Foss.

Per-Kristian Foss (H): Takk for det.

Jeg takker for redegjørelsen. La meg bare si først at jeg er ikke så veldig imponert over store tall, tatt i betraktning at vi har med et selskap å gjøre som faktisk er i en monopol-situasjon i Norge, og som innkrever store verdier på vegne av staten.

Jeg vil gjerne få utdypet litt mer hvorfor departementet mener det ikke er hensiktsmessig å stille faste og langsiktige utbyttekrav, enten i kroner eller på annen måte.

Statsråd Ola Borten Moe: Dette er jo en bransje som er kjennetegnet av at råvareprisen – altså prisen på råvaren for det produktet man produserer – bestemt på verdensmarkedet har svært stor påvirkning på hvordan avkastningen i selskapet vil være. Og satt på spissen: Man kan drive et oljeselskap svært dårlig, men, med de oljeprisene man har nå, fremdeles ha svært høy avkastning. Et fast avkastningsmål kan gi et bilde som ikke nødvendigvis trenger å være korrekt. Det kan du også få den andre veien, selv sagt. Så vi har vært opptatt av å måle selskapet på indikatorer som har vært relevante for bransjen, slik at vi som

eiere skal ha et godt bilde av hvordan Statoil presterer, sammenlignet med andre sammenlignbare selskaper. Det er årsaken.

Per-Kristian Foss (H): Men ser ikke statsråden at Riksrevisjonen da kan ha et problem, nemlig å ikke kunne måle hvordan Statoil oppfører seg, fordi all evaluering skjer i ettertid? Ville det ikke være rimelig av en stor eier av et slikt selskap å sette opp enkelte mål på forhånd, slik at man har noe å holde seg til?

Statsråd Ola Borten Moe: Jo, og jeg mener at vi i vår oppfølging av selskapet har et stort fokus på avkastning, men at den vurderingen må være bredere enn ...

Per-Kristian Foss (H): Unnskyld, men «fokus» er et begrep som innebærer et punkt – og er det punktet flytende? Så «stort fokus» kan man ikke ha.

Statsråd Ola Borten Moe: Det må saksordfører utdype litt mer.

Per-Kristian Foss (H): Hvis man ikke har et mål, hvordan kan man da måle noe?

Statsråd Ola Borten Moe: Jo, jeg mener vi følger opp på mange ...

Per-Kristian Foss (H): Ja, følger opp i ettertid? ... Jeg har notert at du akkurat har sagt at det ikke er hensiktsmessig å ha faste, langsiktige mål for selskapet. Da skjer evalueringen av selskapet i ettertid.

Statsråd Ola Borten Moe: Å ja!

Per-Kristian Foss (H): Jeg spør fordi man av og til kan være i tvil om selskapet styrer departementet, eller om departementet styrer selskapet.

Statsråd Ola Borten Moe: Det tror jeg ikke det skal være noen tvil om hva som er fasiten på. Men hvis saksordfører Foss spør om vi kun stiller disse forventningene i ettertid av at resultatene er presentert, så er det feil. Vi har svært tydelige krav til avkastning i selskapet, at selskapet skal prestere godt. Det blir formidlet kontinuerlig fra departementet, og jeg tror ikke det er noen tvil om at Statoil har opplevd å etterleve de forventningene og kravene som vi har til avkastning.

Men det jeg forsøkte å gjøre, var å problematisere, for et selskap i Statoils bransje, et fast mål – knyttet til f.eks. kroner per aksje – for det man produserer, er en vare der prissvingningene er store og settes internasjonalt, og som ikke nødvendigvis trenger å si så veldig mye om hvordan selskapet presterer.

Per-Kristian Foss (H): Ja, men Riksrevisjonens krittikk går ikke på at man ikke har satt et kronebeløp, men en eller annen form for fast mål, og det å si at sel-

skapet har prestert «godt», er jo ikke noe veldig presist mål.

Da går vi over til det som går på utenlandsvirksomheten. Der sier man fra Riksrevisjonens side at avkastningen har vært dårlig. Og så sier man fra selskapets side at det er urettferdig å gi en slik bedømmelse, for noe av virksomheten er veldig langsiktig og ikke all virksomhet er moden. Har departementet noen mulighet for å måle den modne utenlandsvirksomheten, måle om den har gitt en tilstrekkelig avkastning? Eller er det avhengig av det man nå kalte forventninger om å få frem mer detaljert regnskap for utenlandsvirksomheten?

Statsråd Ola Borten Moe: Som jeg sa i mitt innlegg, har ikke vi noen annen regnskapsinformasjon enn den som er offentlig tilgjengelig. Selskapet vurderer nå om man skal rapportere enda tydeligere på utenlandsvirksomheten og det som skjer der, og da vil jeg anta at et av de punktene for vurderingen vil være om man skal gjøre det.

Per-Kristian Foss (H): Er ikke det en litt passiv holdning tatt i betraktning at staten har vært eier av selskapet siden begynnelsen?

Statsråd Ola Borten Moe: Jo. Så vil jeg få tilføye følgende: Produksjonen har gått betydelig opp over de ti siste årene. Det er foretatt betydelige investeringer internasjonalt, og selskapet er nå – etter godkjenning, opplever jeg, av et stort flertall i Stortinget – i ferd med å bli et internasjonalt energiselskap. Dette vet vi – også fra norsk historie – krever svært store investeringer i tidlig fase. Det tar lang tid fra man leter, til man finner, og enda lengre tid til felt er satt i produksjon og inntektsstrømmene er på plass. Det betyr at i den posisjonen selskapet er nå, er det åpenbart vanskelig å måle dem internasjonalt på samme vis som i Norge.

Per-Kristian Foss (H): Det er jeg klar over, men jeg spurte om man er i stand til å skille ut den modne delen av utenlandsvirksomheten for å vurdere om den gir tilstrekkelig avkastning, og svaret er – så vidt jeg har forstått – per dato nei.

Statsråd Ola Borten Moe: Svaret er at vi ikke har noen annen regnskapsinformasjon enn det som alle andre har ...

Per-Kristian Foss (H): Og det har man ikke gjort noe for å skaffe seg – før i år?

Statsråd Ola Borten Moe: Altså, vi er eiere av Statoil. Statoil rapporterer til sitt styre, det er ikke vi som sitter på regnskapsrapportene.

Per-Kristian Foss (H): Jo, men eieren har ofte en viss betydning for selskapets måte å opptre på.

Statsråd Ola Borten Moe: Men da er det viktig at vi ikke har annen informasjon enn alle andre.

Per-Kristian Foss (H): Det kan man skaffe seg, tydeligvis.

Jeg siterer fra Riksrevisjonens rapport:

«I sin rapportering for 2010 rapporterer ikke Statoil fullstendig på noen av de totalt seks indikatorene knyttet til menneskerettigheter. Selskapet rapporterer ikke på antall hendelser av diskriminering og påfølgende tiltak og forklarer dette med at det er vanskelig å samle inn korrekt informasjon om dette.»

Er departementet fornøyd med Statoils rapportering på menneskerettigheter?

Statsråd Ola Borten Moe: La meg begynne med det ...

Per-Kristian Foss (H): Jeg ber om litt presise svar, ikke en gjentakelse av redegjørelsen.

Statsråd Ola Borten Moe: Man rapporterer på en frivillig internasjonal standard. Den standarden forutsetter ikke at man skal rapportere på alle indikatorer, rett og slett fordi standarden er tilpasset mange ulike selskap i mange ulike bransjer. Vår vurdering er at Statoil presterer godt på sitt samfunnsansvar, men vi er også kjent med at selskapet vurderer å forklare hvorfor man ikke rapporterer tydeligere på enkelte indikatorer, og at man går igjennom dette bedre i framtiden.

Når det gjelder selve revisjonen på samfunnsansvar, er det ikke vår jobb som departement å revidere, det er det Ernst & Young som gjør, og man får altså svært gode tilbakemeldinger.

Per-Kristian Foss (H): Men mitt spørsmål er altså: Er man fornøyd eller ikke fornøyd med rapporteringen på menneskerettigheter? Det går det vel an å svare et ja eller et nei på?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg er kjent med at selskapet vurderer å forklare enda bedre hvorfor man ikke rapporterer på alle indikatorer, men jeg – som forvalter av statens eierskap – er fornøyd med Statoils prestasjoner på samfunnsansvarssiden.

Per-Kristian Foss (H): Javel.

Da går jeg over til å stille et par spørsmål som går på forholdet mellom styreansvar og rollefordeling mellom styre og eier. Stortinget stiller seg ofte spørsmålet: Hva er politikk, og hva er det selskapets interne forhold, altså styreansvar? Jeg bruker et par eksempler på det: oljesanddiskusjonen, som er et spørsmål som nå påvirker klimaforhold, eller diskusjonen om konkurranseforholdene i norsk oljesektor. Det har vært brakt opp i forbindelse med f.eks. at selskapet nå skal begynne å bygge egne rigger, i konkurranse med andre norske og utenlandske operatører. Begge deler har jo implikasjoner som er politiske, og jeg ser at dette samtidig er en selskapsbeslutning man ikke vil gripe inn i – sier man fra departementets side.

Kan selskapet tenke seg eksempler på at man trekker opp retningslinjer for Statoil på forhånd – altså ikke inn-

gripen underveis og etter at beslutningen er fattet – som gir selskapet instruksjoner om hvordan man skal forholde seg innenfor temaer som f.eks. klima eller konkurranseforhold på norsk sokkel?

Statsråd Ola Borten Moe: Ja, igjen – litt uklart. Jeg mener det er en veldig klar deling mellom ansvarsforholdene i Statoil, hva som er vårt ansvar som eier, hva som er Statoils ansvar som selskap, og styrets ansvar. Når det gjelder oljesand, har Stortinget og regjeringen ønsket at Statoil skal være et internasjonalt energiselskap. Det er ikke vi som vurderer hvilket enkeltprosjekt de går inn i, men vi har en generell forventning knyttet til at i de prosjektene man velger å gå inn i, er man ledende på miljø, på menneskerettigheter og samfunnsansvar mv. Det er en forventning som vi selvsagt følger opp.

Videre skiller vi mellom vår rolle som ressursforvalter og som eierutøver i Statoil. Men – for å svare på spørsmålet ditt – hvis man hadde hatt en bestilling til Statoil som hadde sagt at man ikke skal være et internasjonalt energiselskap, ville man muligens heller ikke sett investeringer i andre land enn i Norge, og unngått alle de problemstillingene som i så fall dukker opp.

Møtelederen: Takk for det.

Da er det Arbeiderpartiets tur, og det er Marit Nybakk, som har inntil 5 minutter til disposisjon – vær så god.

Marit Nybakk (A): Takk skal du ha, leder.

Mitt første spørsmål er: Du sa at det bør utvises varsomhet med tanke på å stille en fast, langsiktig utbytteforventning, målt i kroner per aksje. Kan du utdype det nærmere, i relasjon til samlet verdiutvikling?

Statsråd Ola Borten Moe: Poenget der er nettopp den bransjen som Statoil opererer innenfor, og der det er viktig for oss som eiere å være sikker på at Statoil driver godt og presterer godt. Der er det mange andre viktige indikatorer enn avkastning per aksje, rett og slett fordi vi vet alle sammen at oljeprisen og gassprisen varierer svært mye, og det er mulig å ha svært høy avkastning og fremdeles prestere dårlig. Det er også mulig å ha ganske lav avkastning, men likevel drive godt. Derfor er det viktig for oss å følge opp Statoil på mange andre vis, som vi mener er viktig for å ha en god oppfølging, enn å ha et fast avkastningsmål, målt f.eks. i kroner per aksje.

Marit Nybakk (A): Ja. Det bringer meg også over til noe som ble tatt opp av Per-Kristian Foss, men på en litt annen måte. Riksrevisjonen mener at avkastningsmålene skal baseres på kapitalverdi. Kan eller bør et internasjonalt selskap i energisektoren – eller for så vidt andre sektorer som er krevende internasjonalt – som Statoil er, styres på den måten?

Statsråd Ola Borten Moe: Det skal rapporteres framtidig på en kapitalverdimodell. Men det er òg viktig, mener jeg, å holde fast på at det ikke kan være det eneste. Vi er også nødt til å ha andre indikatorer, andre former for kom-

parative sammenlikninger, andre måter å forsikre oss om at Statoil, i dette tilfellet, driver godt og gjør jobben sin på en god måte.

Marit Nybakk (A): Jeg vil også gå litt inn på samfunnsansvar. Statsråden sier at han er fornøyd med Statoils samfunnsansvar. Stortinget behandlet i forrige periode en stortingsmelding om samfunnsansvar og etiske kjøreregler for etablering i utlandet av norske selskaper. Ser du at det er dilemmaer knyttet til at det store norske oljeselskapet er i f.eks. Iran?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg tror at det norske samfunnet i stort vil oppleve dilemmaer og grenseganger knyttet til at man ikke bare eier store selskaper som opererer internasjonalt, men at man også eier mye kapital som skal plasseres globalt, og stadig mer kapital. Det er selvsagt avveininger mellom ulike land, land er veldig forskjellige. De fleste landene er uhyre forskjellige fra Norge. Jeg er likevel trygg på at Statoil følger opp de kravene vi stiller til dem, knyttet til f.eks. korrupsjon, knyttet til menneskerettigheter. Jeg opplever at vi i det norske ordskiftet har gode diskusjoner rundt dette, og at de strategiene som er valgt, er godt forankret i det politiske miljøet.

Marit Nybakk (A): I hvilken utstrekning engasjerer Statoil seg f.eks. i menneskerettighetsbrudd i Iran, eller for den saks skyld i korrupsjon i Angola og Nigeria?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg opplever at det er nulltoleranse for det i Statoil. Det er selvsagt.

Marit Nybakk (A): Så er det slik at Statoil vurderer om selskapet kan gi mer detaljert informasjon om sin utenlandsvirksomhet. Hvordan følger statsråden dette opp nå?

Statsråd Ola Borten Moe: Vi kommer til å følge det opp og spørre om det på vanlig vis i vår kontakt med selskapet framover. Men det er òg viktig å understreke at vi, som stor aksjonær, ikke skal ha tilgang til annen informasjon enn det markedet for øvrig har. Så vi vil måtte forholde oss til de regnskapsrapportene som selskapet sender ut til oss og i markedet. Så er det da selskapet selv og styret selv som til sjuende og sist er nødt til å bestemme seg for hvor detaljert man ønsker å være i informasjon knyttet til ulike deler av virksomheten.

Møtelederen: Da er det Fremskrittspartiets tur, og det er jeg selv som skal stille spørsmålene, så møteledelsen går over til nestleder Lundteigen, vær så god.

Per Olaf Lundteigen overtok her som møteleder.

Møtelederen: Tusen takk, komitéleder.

Da er det Fremskrittspartiet som har ordet, vær så god.

Anders Anundsen (FrP): Takk for det.

Jeg forsto det sånn at det at Statoil gjør jobben sin godt, er det mest presise, målbare parameteret vi har fått. Det er en ganske relativ størrelse.

Men du sa, på spørsmål fra Per-Kristian Foss, noe sånt som at mål, inkludert avkastning, formidles fortløpende. Det vil jeg gjerne ha en utdypning av, fordi det må vel være et dårlig utgangspunkt for et stabilt og forutsigbart eierskap, hvis du fortløpende formidler ulike mål?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg tror vi kan presisere det svaret i tråd med ditt spørsmål. Det er selvsagt ikke slik at vi endrer målene i fortløpende dialog med selskapet. Vår forventning til avkastning og utbytte i selskapet er forutsigbar over tid og tydelig over tid, og jeg mener også: robust over tid.

Anders Anundsen (FrP): Mener du at staten er i stand til å ivareta sin rolle som aktiv eier i Statoil som børsnotert selskap?

Statsråd Ola Borten Moe: Ja.

Anders Anundsen (FrP): Jeg er litt opptatt av eierstyring. Du gikk gjennom en modell for eierstyring, som for så vidt er allmenngyldig i statlig sammenheng i forhold til foretaksmøter og den jevne kontakten gjennom det. Er det naturlig for deg som statsråd å ha kontakt med f.eks. styrelederen i Statoil mellom de formelle møtepunktene?

Statsråd Ola Borten Moe: Vi har våre formelle møtepunkt og treffpunkt der mye av kommunikasjonen mellom departementet og selskapet foregår, i hvert fall på det nivået. Så hender det at vi også treffes i andre sammenhenger, men da blir det selvsagt aldri foretatt formell styring. Det kan være snakk om spørsmål og informasjonsutveksling som det er naturlig å ha mellom oss som eier og selskapet.

Anders Anundsen (FrP): Hvis det dukker opp et politisk spørsmål som du er veldig opptatt av som statsråd, og som du mener Statoil er i ferd med å gjøre noe feil i, hvordan vil du håndtere den situasjonen i forhold til eierdialog og eierstyring?

Statsråd Ola Borten Moe: Vel, det har ikke vært en problemstilling ennå. Jeg har ikke vært oppe i noen slike situasjoner.

Anders Anundsen (FrP): Hva er handlingsrommet ditt i en slik modell?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg tror man er nødt til å konsentrere seg om hendelser og tilfeller som faktisk inntreffes, og ikke eventualiteter. Vi forholder oss til de reglene og kjørereglene som gjelder mellom oss som eier og selskapet som selskap.

Anders Anundsen (FrP): Det betyr at det ikke er sannsynlig at du ville sendt en SMS til styreleder for å undersøke fremdrift i en sak, f.eks.?

Statsråd Ola Borten Moe: Vel, det har ikke skjedd ennå, men jeg skal ikke avvise at det ikke kan komme til å skje noen gang. Det har ikke vært en aktuell problemstilling.

Anders Anundsen (FrP): Så du åpner for at du kan drive eierstyring på SMS?

Statsråd Ola Borten Moe: Det har jeg ikke noen kommentar til.

Anders Anundsen (FrP): Jeg vil gjerne ha det avklart, for dette handler litt om hvordan styringssystemene fungerer i praksis.

Statsråd Ola Borten Moe: Vår dialog med selskapet er nøye avklart gjennom både rollefordeling og oppfølging gjennom formelle møter, men det er også selvsagt en del av min rolle å innhente informasjon fra selskapet. Det kan skje på mer uformelle måter enn at man møtes i departementet. Selvsagt er det også legitimt for meg som forvalter av dette eierskapet å kunne gi uttrykk for hva vi mener om enkelte saker. Det er ikke et brudd på eierstyringen.

Anders Anundsen (FrP): Så du ville ikke innkalt til et ekstraordinært foretaksmøte for å gi den beskjeden, du kunne like gjerne gitt den på en SMS? Er det det du sier, at du kan gi den typen styringssignaler uformelt?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg sier at vi ikke har vært borte i noen slike tilfeller ennå, og det er ingen grunn til at jeg skal drive høyttenkning rundt eventualiteter knyttet til hva Statoil måtte foreta seg eller ikke.

Anders Anundsen (FrP): Årsaken til disse spørsmålene er at vi stadig opplever at det dukker opp ting som vi ser i ettertid, hvor svaret er at det har vi ikke tenkt på, det ble kanskje litt uklokt gjennomført. Nå gir jeg deg anledning til å tenke på dette i forkant. Ville det vært aktuelt for deg som statsråd og drevet eierstyring og eierpåvirkning direkte gjennom en slags uformell kanal som er vanskelig å spore i etterkant? Det er egentlig spørsmålet. Er det en aktuell problemstilling for statsråden i Olje- og energidepartementet, eller er det ikke det? Det handler om en holdning til hvordan man skal styre et selskap.

Statsråd Ola Borten Moe: Vi styrer og ivaretar vårt ansvar i Statoil i henhold til de retningslinjene og rollefordelingene som er mellom eier og selskap. Men jeg må få tilføre at det er legitimt, etter mitt skjønn, i ulike sammenhenger å gi uttrykk for de holdninger og mål som eier ønsker å oppnå, uavhengig av om det skulle skje i et formelt foretaksmøte eller ikke.

Møtelederen: Da takker vi for svar og spørsmål.

Anders Anundsen overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Da er det Sosialistisk Venstrepartis tur, og det er Hallgeir H. Langeland som har inntil 5 minutter – vær så god.

Hallgeir H. Langeland (SV): Takk for det. Litt tilbake til problemstillinga om samfunnsansvar og miljø og menneskerettar. Kan statsråden sjå for seg at ein kunne hatt same retningslinjer som ein har for Statens pensjonsfond utland, for Statoil?

Statsråd Ola Borten Moe: Det er ikke noe som vi har vurdert per dato i selskapet. Vi forholder oss til de lovene og reglene som er trukket opp, vi forholder oss til den ansvarsfordelingen som er vedtatt, og vi forholder oss til de forventningene som Stortinget og regjeringen svært tydelig har stilt til selskapet når det gjelder å ta samfunnsansvar og følge opp f.eks. menneskerettighetsspørsmål.

Så kan jeg få nevne en passant til komiteen at det rapporteres det på fra selskapet. Den rapporteringen blir revidert av Ernst & Young. Man oppnår gode resultater i Statoil og får i bransjen og i revisjonsrapportene gode tilbakemeldinger på den jobben man gjør i tråd med de forventningene som vi har.

Hallgeir H. Langeland (SV): Du har vore inne på det i di gode utgreiing til komiteen, Riksrevisjonen sin kritikk av mangel på oppfølging av sektorpolitiske mål. Kan du utdjupe ditt svar på det?

Statsråd Ola Borten Moe: Slik vi vurderer det, er det ikke relevant for Statoil og oppfølgingen av det selskapet.

Hallgeir H. Langeland (SV): Så Riksrevisjonen er på ville vegar her?

Statsråd Ola Borten Moe: Nei, Riksrevisjonen nevner ikke Statoil som et av de selskapene som har sektorpolitiske mål.

Hallgeir H. Langeland (SV): Avslutningsvis tilbake til at det er eit internasjonalt selskap, som statsråden er veldig tydeleg på, som har ekspandert veldig internasjonalt dei siste åra. Eg har sjølv vore i Aserbajdsjan og Nigeria og ser at det kan vera vanskeleg å følgja dei normer ein har i Noreg. Meiner statsråden at me har høgt nok fokus på det frå generalforsamlinga si side?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg mener at Statoil fra eier formelt og fra det norske samfunnet generelt møter svært høye krav til hvordan man skal opptre i utlandet, og så langt jeg er kjent med det, mener jeg at Statoil gjør en god jobb på det feltet og foretar de nødvendige avveiningene. Så jeg mener at det er godt ivare tatt.

Hallgeir H. Langeland (SV): Eit siste spørsmål: Statoil blei jo delprivatisert i 2001, og du har jo heileigde statlege selskap. Vil du seia at det er ein annan posisjon for deg å styra, ha ansvaret for, generalforsamlinga i Statoil enn i f.eks. Statnett?

Statsråd Ola Borten Moe: Det er åpenbart en annen posisjon i det øyeblikket man børsnoterer et selskap, rett og slett fordi da er det andre regler som gjelder.

Hallgeir H. Langeland (SV): Takk for det.

Møtelederen: Takk for det. Nå er det Senterpartiets tur. Per Olaf Lundteigen har inntil 5 minutter, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): I Riksrevisjonens pressemelding den 17. januar om denne saken står det som overskrift:

«Fortsatt lite aktiv oppfølging av statens eierpolitikk»

Så står det i siste setning:

«Riksrevisjonen mener at det innenfor selskapslovgivningen og øvrige rammer som Stortinget har satt, er betydelige muligheter for en mer aktiv eierskapsutøvelse overfor disse selskapene.»

Riksrevisjonen ser jo på ting som har skjedd tidligere. Hva har departementet gjort for å ha en mer aktiv eierskapsutøvelse i det siste, for dermed å følge opp det som er Riksrevisjonens bemerkninger?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg opplever at det du der refererte til fra Riksrevisjonens pressemelding, var generelt knyttet til statens eierskapspolitikk i mange selskap, ikke spesifikt til oppfølgingen av vårt eierskap i Statoil. Jeg mener at vi følger opp vårt eierskap i Statoil i tråd med de forventningene Stortinget har til hva Statoil skal være og prestere, og i tråd med det lovverket som gjelder for et børsnotert selskap.

Jeg har redegjort for at man som en oppfølging av Riksrevisjonens merknader og eierskapsmeldingen og behandlingen i kontrollkomiteen vil gå igjennom og tydeliggjøre en del ting, f.eks. når det gjelder tilbakemelding på kapitalverdimodellen, f.eks. når det gjelder å vurdere å gi mer informasjon knyttet til regnskapsvirksomhet eller virksomheten i utlandet, spesifisere det bedre og f.eks. forklare hvorfor man ikke rapporterer på absolutt alle indikatorene i denne frivillige internasjonale standarden.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Når det gjelder Statoils virksomhet i utlandet, bringer det oss inn i mange dilemmaer. Ett av dilemmaene er at utenlandsaktiviteten går med betydelig underskudd. Overskuddene kommer fra norsk sokkel. Underskudd ute og overskudd hjemme fører til lavere totalt overskudd i selskapet. Er det et dilemma for staten som eier at systemet fungerer på den måten?

Statsråd Ola Borten Moe: Det er netto positivt resultat fra Statoils utenlandsvirksomhet, men det er selvsagt

helt korrekt at avkastningen er langt høyere på norsk sokkel. Det tror jeg er naturlig av to årsaker – for det første at man har en helt annen posisjon på norsk sokkel enn man har på noen annen sokkel noe annet sted i verden, og for det andre at man er mye tidligere i driftsfasen i utlandet enn det man typisk er nasjonalt.

Så har man bredt forankret at Statoil skal være et internasjonalt energiselskap som nå har store ambisjoner om å vokse. I stort mener jeg at den veksten har lyktes godt de ti siste årene, og jeg håper at man kommer til å klare å fortsette den utviklingen i de ti neste. Det vil gi et robust og godt selskap for fremtiden.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok. Et annet selskap som Riksrevisjonen har fokus på, er Statnett. I Riksrevisjonens rapport står det at en «viser til at Statnett omtaler driftssikkerheten i flere områder i Norge som uakseptabel». Videre står det:

«Etter Riksrevisjonens vurdering er det viktig at staten, gjennom sin tilsynsvirksomhet, følger særskilt opp det forebyggende vedlikeholdsarbeidet i de aktuelle områdene.»

Kunne statsråden gi sin vurdering av driftssikkerheten og hva som har blitt gjort, og hva som nå blir planlagt, for å styrke både vedlikehold og kapasitet på nettet, slik at dette ikke får slike påtegninger framover?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg er enig i at vi har mangler i vårt sentralnett. Derfor har også Statnett planer om store investeringer i sentralnettet framover. For å redegjøre grundig både for de planene, for tilstanden og for ambisjonsnivået la regjeringen fram for Stortinget en nettmelding for kort tid siden som jeg mener gir fyldestgjørende og god informasjon om både status og strategier framover. I korthet tar nettmeldingen til orde for store investeringer i vårt sentralnett over de neste 10–20 årene.

Møtelederen: Da er tiden ute. Nå er det Kristelig Folkeparti tur, og det er Hanne Thürmer som har 5 minutter til disposisjon, vær så god.

Hanne Thürmer (KrF): Riksrevisjonen stiller spørsmål konkret ved Statoils rapportering, om den gir departementet tilstrekkelig grunnlag for å vurdere samfunnsansvaret. Så sier statsråden at han forventer at Statoil er ledende på miljø og samfunnsansvar. Da er mitt spørsmål: Hvordan planlegger man utvikling av målinger, målesystemer, som gjør det mulig for departementet å se at Statoil oppnår resultater på miljø, på korrupsjon og på samfunnsansvar?

Statsråd Ola Borten Moe: Vi presenterer våre forventninger tydelig til Statoil. Så er det Statoils ansvar å rapportere tilbake. Det er ikke vårt ansvar å revidere det. Det er det egne selskap som gjør. Det blir gjort, og der får man gode skussmål, gode tilbakemeldinger. Det mener jeg er godt nytt for Statoil, og det mener jeg er bra for oss som eier. Så er det ...

Hanne Thürmer (KrF): Jeg lurer på om jeg kan følge opp litt: Kunne man som eier gå mer aktivt inn sammen med revisor for å utvikle og forbedre målingene? Nå blir det veldig generelt at man forventer, men har dere oppnådd målet?

Statsråd Ola Borten Moe: Det er åpenbart at vi som eier, hvis vi mener at rapporteringen er altfor dårlig på spesifikke områder, vil kunne stille forventninger knyttet til at den bedres.

Hanne Thürmer (KrF): Er du enig med Riksrevisjonen når den sier at dere ikke har tilstrekkelig rapportering til å se om man ivaretar samfunnsansvaret?

Statsråd Ola Borten Moe: Min oppfatning og holdning er at den internasjonale, frivillige standarden som man legger til grunn, har en lang rekke indikatorer, og man vil, tror jeg, aldri komme dit at man rapporterer på alle indikatorene. Det har heller aldri vært meningen – rett og slett fordi det er en stor boks av indikatorer tilpasset mange ulike selskaper og mange ulike virkeligheter.

Hanne Thürmer (KrF): Det har du sagt flere ganger i dag, men det er stor forskjell fra alle til å øke til noen flere enn i dag.

Statsråd Ola Borten Moe: Ja, og min overordnede oppfatning, det har jeg vært tydelig på, er at selskapet rapporterer og presterer godt i henhold til de forventningene som Stortinget har stilt til selskapet.

Hanne Thürmer (KrF): Har man satt noen mål på disse forventningene, eller er det bare «godt», «ikke godt» eller «lite godt»? Har man litt mer konkrete målinger?

Statsråd Ola Borten Moe: Min oppfatning er at Statoil er et godt drevet selskap også på dette feltet. Man har gode systemer, og man får gode skussmål i revisjonsrapportene som blir foretatt på området. Det er for meg en god indikator på at dette er vel ivarettatt.

Møtelederen: Takk for det.

Da går vi over til en kort runde med oppklarende spørsmål. Da er det også viktig at spørsmålene er konsise og konkrete, og at svarene er tilsvarende konkrete og konsise.

Først ut er saksordføreren, Per-Kristian Foss – vær så god.

Per-Kristian Foss (H): Jeg har to tilleggsspørsmål.

Jeg har lyst til å sitere fra regjeringens egne ambisjoner for eierskapspolitikken og ikke bare høre om Stortingets forutsetninger. I eierskapsmeldingen står det på side 53:

«Regjeringen forventer at de statlig eide selskapene går foran og arbeider systematisk med sitt samfunnsansvar og er ledende på sine områder.»

Er statsråden enig i at dette forutsetter at de på menneskerettighetsområdet gjør noe mer enn å prestere godt? – Nå forventer jeg et kort svar.

Statsråd Ola Borten Moe: Vi forventer en detaljert vurdering på det.

Per-Kristian Foss (H): Men unnskyld, å være ledende og gå foran innebærer ikke det at man presterer noe mer enn godt?

Statsråd Ola Borten Moe: Hvis vi er inne i en diskusjon knyttet til terminologi på hvor godt et selskap eventuelt skal kunne prestere før det er ledende, er jeg usikker på om jeg skal gå inn i det. Jeg mener at Statoil er ledende på de feltene vi forventer at det skal være ledende på.

Møtelederen: Da er det Martin Kolberg – vær så god.

Martin Kolberg (A): Et spørsmål som denne komiteen har vært opptatt av faktisk også i egen høring, er utviklingen av lederlønninger, som selvfølgelig er en del av samfunnsansvaret, slik som regjeringen og Stortingets flertall har definert selv.

Jeg ber statsråden om å kommentere at Statoil åpenbart har, etter mitt syn i alle fall, gått utover de rammer som storting og regjering har satt når det gjelder utvikling av lederlønninger. Det kom tydelig fram i den høringen vi hadde.

Statsråd Ola Borten Moe: Det er noe som jeg og vi som eier tar på alvor.

I stort er det sånn at lønnsbildet i Statoil nok er annerledes enn mange andre steder fordi man konkurrerer internasjonalt. Vi har klare forventninger til at man ikke skal være lønnsdrivende innenfor sitt segment. Det ble sist ivarettatt på forrige generalforsamling knyttet til en protokolltilførsel som staten som eier hadde i generalforsamlingen, så det er svært tydelig kommunisert til selskapet.

Martin Kolberg (A): Det er vanskelig å svare på selvfølgelig, men jeg har allikevel et nødvendig oppfølgings-spørsmål.

Vi hørte den forklaringen som statsråden også nå gir – at det er snakk om konkurranse internasjonalt, det er snakk om å tiltrekke seg den beste arbeidskraften og at man ikke skal være lønnsledende «innenfor sitt segment», som det heter så fint. Men hvis denne utviklingen nå fortsetter, hva vil du som representant for staten og eieren da gjøre med styret og styreledelsen hvis de ikke hører på det som nå er sagt fra regjeringens og Stortingets side?

Statsråden Ola Borten Moe: Jeg legger til grunn at man i selskapet, i selskapets organer og i styret ikke bare merker seg, men legger til grunn den protokolltilførselen som vi hadde ved forrige generalforsamling. Hvis det ikke følges opp, vil det selvsagt få konsekvenser i min videre vurdering av oppfølgingen av selskapet og styret.

Møtelederen: Da er det Jette F. Christensen – vær så god.

Jette F. Christensen (A): Statsråden har sagt implisitt og eksplisitt at han finn tryggleik i at Statoil følgjer opp statens forventningar om oppfølging av menneskerettar. Mitt spørsmål er: Kvar finn statsråden den tryggleiken når Riksrevisjonen har sagt at dokumentasjonen på akkurat det området er mangelfull?

Statsråd Ola Borten Moe: Riksrevisjonen har påpekt at man ikke rapporterer på alle de indikatorene som ligger i det internasjonale revisjonssystemet. Det betyr på ingen måte at man ikke rapporterer på noen. De revisjonene som er foretatt, i dette tilfellet av Ernst & Young, gir gode tilbakemeldinger.

Møtelederen: Per-Kristian Foss – vær så god.

Per-Kristian Foss (H): Jeg følger opp akkurat der.

Mener statsråden det er dekning for å si at Ernst & Youngs revisjon indikerer at selskapet er «ledende på sine områder», som det står i eierskapsmeldingen, når det gjelder menneskerettigheter? – Jeg understreker ikke bare gode, men ledende – er de det?

Statsråd Ola Borten Moe: Vi har denne rapporten. Vi har også priser som Statoil har vunnet på dette området. Vi har ingen grunn til å tro at ting går dårlig. Jeg vil også mene at til syvende og sist blir dette et spørsmål om en subjektiv oppfatning fra meg som eier og Stortinget i siste instans, om man mener dette er godt nok eller ikke. Men jeg mener vi har et godt grunnlag for å si at Statoil følgjer opp de forventningene som klart er presentert for dem av oss, både som eier i departementet og av Stortinget gjennom eierskapsmeldingen.

Per Kristian Foss (H): Jeg forutsetter at de forventninger dere stiller til selskapet, er de samme som står i eierskapsmeldingen. Der står det nå «ledende». Jeg stiller igjen spørsmålet: Er Statoil ledende på dette området, og gir Ernst & Young-rapporten grunnlag for å si det?

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg mener at Statoil følger opp de forventningene som vi har stilt overfor selskapet. Selskapet gjør det svært godt, får priser, får gode revisjonstilbakemeldinger. Min oppfatning er at Statoil innfrir i forhold til de kravene som vi stiller.

Møtelederen: Oppfølging fra Foss.

Per-Kristian Foss (H): Vil statsråden ta ordet fra stortingsmeldingen i sin munn? Er selskapet «ledende» har jeg spurt om nå for tredje gang, og statsråden svarer på noe annet.

Statsråd Ola Borten Moe: Nei, jeg svarer at min oppfatning er at selskapet svarer på de forventningene som vi har stilt dem i bero. Våre forventninger er at de skal ...

Per-Kristian Foss (H): Ikke i bero.

Statsråd Ola Borten Moe: Ikke i bero, nei – altså som vi har stilt overfor selskapet. Vår forventning er at selskapet skal være ledende. Så er det selskapets ansvar å sørge for å følge opp den forventningen. Min oppfatning – med den informasjonen jeg har i dag – er at jeg har ingen grunn til å tro at de ikke gjør det.

Møtelederen: Det er Nybakk, vær så god.

Marit Nybakk (A): Takk, leder.

Det er en viktig diskusjon som vi nå har om menneskerettigheter og samfunnsansvar. Stortinget var i forrige periode ganske klar på bedrifter og samfunnsansvar, og jeg opplever at statsråden også mener at Statoil er ledende på dette feltet, og at rapporteringen inn tyder på det. Men Statoil befinner seg i land som ikke er så helt enkle. Det gjelder Iran, Angola, Nigeria og Aserbajdsjan, som ble nevnt her tidligere. Følger statsråden opp aktivt i forhold til Statoil både på arbeidsvilkår og på menneskerettighetsspørsmål og for den saks skyld korrupsjon?

Statsråd Ola Borten Moe: Det er en del av den kontinuerlige oppfølgingen av selskapet, så svaret på det er ja. Men så er det også sånn, tror jeg, at selv om man nå presterer godt, mener jeg at komiteen i sine spørsmålsstillinger tar opp ting som vil være vedvarende problemstillinger og avveininger som skal gjøres. Det tror jeg også understreker behovet for at man har kontinuerlig fokus mot dette, og hele tiden kikker på om systemene, oppfølgingen, kulturen og fokus er til stede. Det er ikke en kritikk verken av egen eierskapsforvaltning eller av selskapet, det er bare en påminning om at jeg tror det er lurt og viktig hele tiden å ha fokus på den type spørsmål framover.

Møtelederen: Da har komiteen fått stilt de spørsmål den ønsker å stille, og vi har kommet til den siste runden hvor statsråden har anledning til en kort oppsummering hvis han ønsker det. Da har statsråden inntil 5 minutter til disposisjon.

Statsråd Ola Borten Moe: Jeg føler at jeg har fått sagt det jeg skal si, så det er ikke nødvendig.

Møtelederen: Statsråden har fått sagt det han mener er viktig, og det er godt. Da har denne høringen oppfylt sin misjon.

Vi tar da pause i høringen fram til klokken er 09.45, da vi møter statsråd Trond Giske.

Høringen ble avbrutt kl. 09.26.

Høringen ble gjenopptatt kl. 09.45

Høring med statsråd Trond Giske

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen denne åpne kontrollhøringen.

Jeg vil ønske velkommen til statsråd Trond Giske i Nærings- og handelsdepartementet, som har med seg ekspedisjonssjef Mette Wikborg og seniorrådgiver Georg Rabl. Velkommen også til dem.

Vi har lagt det opp slik at statsråden har inntil 10 minutter til å innlede, hvis han ønsker det.

Vær så god, statsråd Giske.

Statsråd Trond Giske: Takk for det, leder og komité.

La meg innledningsvis få takke for muligheten til å redegjøre litt for sentrale spørsmål i eierskapsforvaltningen, med utgangspunkt i Riksrevisjonens gjennomgang, Dokument 3:2 for 2011–2012.

Komiteen spør hvordan den statlige eierskapspolitikken foregår i praksis. Eierskapspolitikken utøves i henhold til rolledelingen mellom aksjonærer, styre og ledelse, slik det framgår av selskapslovgivningen, og innenfor rammene av allment anerkjente prinsipper for eierstyring og selskapsledelse.

Rammene og prinsippene for statens eierskapsutøvelse har ligget fast gjennom vekslende regjeringer, siden statens eierskapsprinsipper ble etablert i 2002. Statens eierskapsprinsipper ble sist formidlet til Stortinget i Meld. St. 13 for 2010–2011, Aktivt eierskap, som jeg hadde gleden av å legge fram våren 2011, og som Stortinget sluttet seg til i juni 2011. Et bærende element her er ansvarsdelingen mellom styre og eier. Det innebærer bl.a. at staten i selskaper med forretningsmessige mål utøver eiermakt gjennom generalforsamlingen. Forvaltningen av selskapet hører inn under styre og daglig leder, og statsråd eller departement har ikke vedtaksmyndighet i selskapet utenfor generalforsamling. Staten er dessuten varsom med å instruere selskapene på generalforsamling i enkeltsaker, ettersom det kan undergrave rolle- og ansvarsfordelingen og ha sider mot det konstitusjonelle ansvaret og mot mulig erstatningsansvar overfor tredjeparter. I deleide selskaper er det i tillegg begrensninger av hensyn til andre aksjeeiere og aksjelovens likhetsprinsipp.

Samtidig kan staten, som andre eiere, ha spørsmål til og synspunkter på saker som selskapene behandler. Innenfor rammene av rollefordelingen mellom selskap og eier er det rom og praksis for bred kontakt. Regelmessige kontaktmøter er en sentral del av oppfølgingen. Tema for slike møter kan være selskapets økonomiske utvikling, strategiske problemstillinger og samfunnsansvar. Synspunkter som staten gir uttrykk for her, er å betrakte som innspill til selskapets administrasjon og styre, som igjen må foreta de konkrete avveiningene og beslutningene.

Selskapene har for øvrig et selvstendig ansvar for å sørge for å informere og involvere eiere i saker som det er grunn til å tro er viktige for eier. Det følger av alminnelig praksis i norske selskaper.

Vi mener at vi har en god dialog med våre selskaper om

deres forretningsmessige og strategiske utvikling. Vi ønsker likevel å utvikle statens eierskapsforvaltning, bl.a. for å bli en enda bedre dialogpartner. Med satsingen på eierskapsforvaltningen som ble varslet i eierskapsmeldingen, tar vi derfor sikte på å videreutvikle og ytterligere profesjonalisere eierskapsutøvelsen gjennom å styrke kapasiteten til finansiell, økonomisk og strategisk selskapsoppfølging.

Så spør komiteen hvordan jeg vurderer Riksrevisjonens kritikk etter kontrollen med forvaltningen av statlige selskaper for 2010. Riksrevisjonen har gjennomført en kontroll av utøvelsen av regjeringens eierpolitikk knyttet til eiers bruk av ekstern revisor og ni utvidede kontroller knyttet til en rekke forhold. Flere av disse forholdene som Riksrevisjonen peker på, hører til andre statsråders ansvarsområder, så jeg vil holde meg til det som ligger under Næringsdepartementets ansvarsområde.

Riksrevisjonen skriver at Riksrevisjonens kartlegging «viser at staten som eier i mange tilfeller har et potensial for mer aktiv bruk av ekstern revisor i sin oppfølging og kontroll av selskapene».

Det er et innspill fra Riksrevisjonen som vi tar med oss. Samtidig er det viktig å understreke at oppfølging av om tilskudd fra staten brukes etter formålet fra tilskuddsgiver, i første rekke er et ansvar for tilskuddsforvalter, jf. statens bevilgningsreglement og økonomireglementets § 15. Det er således ikke først og fremst som eier at staten følger opp dette. Staten er også avhengig av at vi har tillit tilknyttet statens ulike roller, bl.a. som henholdsvis eier og forvalter av tilskuddsordningen. Slik kontroll bør derfor etter min mening i størst mulig utstrekning gjøres av staten som regulator og tilskuddsforvalter og ikke som eier. Med den begrensningen tar vi med oss det innspillet vi har fått fra Riksrevisjonen om bruk av revisor.

La meg også redegjøre for mitt syn på Riksrevisjonens merknader til de utvidede kontrollene. Her har Riksrevisjonen tre merknader. Den første merknaden dreier seg om svak oppfølging av sektorpolitiske mål. Det knytter seg til funn fra de utvidede kontrollene i år av helseforetakene og NSBs tog- og bussvirksomhet og ikke til virksomheter under Nærings- og handelsdepartementet.

Den andre merknaden dreier seg om at eierskapsutøvelsen ikke er tilstrekkelig tilpasset selskapets egenart. Det knytter seg til kontrollene av Statkraft, Mesta og Secora, under Nærings- og handelsdepartementet. Statoil og BaneService er også nevnt, men de ligger under andre departementer.

Når det gjelder Statkraft, skriver Riksrevisjonen at en vesentlig del av overskuddet i de siste årene er investert i nye geografiske områder og produksjonsformer, at Nærings- og handelsdepartementet i liten grad har fulgt opp disse investeringene, og at Nærings- og handelsdepartementet i sin oppfølging av Statkraft mer aktivt bør spørre etter informasjon som er relevant for statens eierskapsutøvelse.

Komiteleder: Jeg er enig i at staten må etterspørre relevant informasjon for å ha en god, strategisk dialog med selskapene. Nærings- og handelsdepartementet har i dag bred kontakt med Statkraft. Analyser av Statkrafts resultater og avkastning og informasjon om enkeltsaker har til nå, etter min vurdering, gitt tilstrekkelig informasjon til å følge opp

statens mål med eierskapet i Statkraft, om at selskapet skal være en effektiv produsent av kraft i Norge.

Jeg vil også minne om at rammene for Statkrafts virksomhet ble vurdert av Stortinget i forbindelse med kapitalinnskuddet i selskapet høsten 2010. Riksrevisjonen har for øvrig ikke fortatt noen vurdering av lønnsomheten i Statkrafts engasjementer. Samtidig er vi enig med Riksrevisjonen i at Nærings- og handelsdepartementet framover bør ha sterkere oppmerksomhet om Statkrafts internasjonale virksomhet og aktiviteter innenfor andre teknologier og ha dette som en sentral del av vår eierdialog med selskapet.

Om Mesta og Secora skriver Riksrevisjonen at «i perioden 2003–2005 var Mestas egenart preget av at selskapet fikk med seg en konkurranseskjermet portefølje fra Statens vegvesen av betydelig verdi», og at selskapets egenart i denne perioden ikke ble «tilstrekkelig ivaretatt i eieroppfølgingen, og dette medførte at eierdepartementene ikke var tilstrekkelig oppmerksomme på Mestas manglende lønnsomhet i den konkurranseutsatte delen av virksomheten i denne perioden». Og: «Gjennomsnittlig egenkapitalrentabilitet de siste fem årene for Mesta er negativ.»

Oppfølgingen av Mestas resultater i denne perioden gjelder i liten grad Nærings- og handelsdepartementet, som overtok forvaltningsansvaret fra Samferdselsdepartementet i juli 2005. Riksrevisjonen skriver vel også at det særlig fra 2007 og utover ble en bedre effektivitet og økt fokus på driften av Mesta. Det er likevel ikke noen tvil om at Mestas avkastning har vært lite tilfredsstillende. Selskapet har vært gjennom en krevende omstillingsprosess, så det synes som om de fleste datterselskapene har en positiv utvikling. Det er iverksatt en rekke tiltak gitt de virkemidlene vi har, endringer i styret, vurdering av tiltak knyttet til selskapets kapitalisering, tydelighet i dialogen og tett oppfølging.

Secora har vært gjennom en lignende omstilling. Der overtok Næringsdepartementet forvaltningen av eierskapet fra Fiskeri- og kystdepartementet i juli 2008. Dette er et av de selskapene der vi mener at andre industrielle eiere kan tilføre større verdier enn staten. Det var også en av grunnene til at vi i eierskapsmeldingen sa at Secora kan selges gitt at vi finner en god kjøper som både prismessig og industrielt vil være egnet for å selge til.

Det er for øvrig enighet mellom Riksrevisjonen og departementet om at Nærings- og handelsdepartementet har fått gjennomført flere verdivurderinger og analyser av Mesta og Secora og gjennom det opparbeidet seg økt kunnskap om industriell utvikling og verdiutvikling i disse selskapene.

Dermed har jeg også kommet inn på den tredje og siste merknaden fra Riksrevisjonen om svak avkastning i flere selskaper med forretningsmessige mål. Etter mitt syn er det ikke grunnlag for å si at det generelt har vært dårligere avkastning i selskapene med forretningsmessige mål der staten er medeier, enn i andre tilsvarende selskaper i privat eie. Verdien av statens eierandeler på Oslo Børs, direkte forvaltet av departementene, var ved utgangen av 2011 ca. 500 mrd. kr mot 430 mrd. kr ved utgangen av 2005. Staten mottok i perioden 2005–2009 ca. 99 mrd. kr i utbytte fra de børsnoterte selskapene og nettoinvesterte ca. 16 mrd. kr.

Samlet ga dette for perioden 2005–2010 en avkastning på 37,2 pst., tilsvarende en gjennomsnittlig årlig avkastning på 6,5 pst. Avkastningen på statens portefølje var dermed høyere enn hovedindeksen på Oslo Børs, som i samme periode steg med 33,2 pst., tilsvarende en gjennomsnittlig avkastning på 5,7 pst.

Når det gjelder de unoterte selskapene, utgjør Statkraft det vesentlige. I Prop. 24 S, under Nærings- og handelsdepartementet, står det:

«Nomura peikar vidare i si vurdering på at investeringane styret legg opp til, er på line med andre store kraftselskap i Europa og at Statkraft sidan 2006 har vist ei høgare avkastning på eigenkapitalen enn gjennomsnittet av børsnoterte konkurrentar.»

Møtelederen: Og der er tiden ute.

Statsråd Trond Giske: Det passet veldig bra, for der var manuset også ferdig.

Møtelederen: Det er godt. Da sier jeg takk til statsråd Giske.

Jeg gir ordet til saksordfører Per-Kristian Foss, som har inntil 10 minutter til disposisjon. Han styrer selv sin egen tid. Vær så god, Per-Kristian Foss.

Per-Kristian Foss (H): Takk for redegjørelsen, det må sies.

Først registrerer jeg at statsråden langt på vei er enig i Riksrevisjonens kritikk, og at man skal følge litt bedre med på Statkrafts internasjonale virksomhet, og at kritikken mot Mesta langt på vei er riktig. Jeg må legge til at det å si at Mesta har vært i en vanskelig omstillingsfase – det begynner å bli litt lenge siden, så de er nå i normal business igjen.

Men jeg har lyst til å stille et spørsmål om Statkraft. De brukte sine midler til å investere i aksjer i det tyske energiselskapet E.ON, for ca. 10,7 mrd. kr. Det er mye penger over et offentlig budsjett. Det skjedde ifølge siste kvartalsrapport for 2011. Begrunnelsen for dette var at man fra Statkrafts side ser mulige synergieffekter mellom Statkraft og E.ON. Jeg lurer på om statsråden kan peke ut konkrete synergieffekter man har registrert siden dette skjedde, og som har kommet fellesskapet til gode – og som gjelder staten som eier, ikke selskapet spesielt?

Statsråd Trond Giske: La meg først si at noen av disse utenlandsengasjementene til Statkraft har vært veldig lønnsomme. Eierskapet i Vattenfall ga jo en veldig god ...

Per-Kristian Foss (H): Nå spurte jeg konkret om E.ON.

Statsråd Trond Giske: Ja da, men bare for å begynne på det generelle, vil jeg si at jeg tror at vi har gjort rett i å la Statkraft få lov til å ha en europeisk strategi for investeringer. Jeg har ikke, så vidt jeg vet, en konkret vurdering fra Næringsdepartementet om investeringer i E.ON. Men at det her er ganske store verdier på spill, bl.a. når det gjelder salg av kraft i forhold til kraftbalansen i Europa, og at det kan ha synergieffekter også inn mot det som

vel er et av Europas aller største kraftselskaper, E.ON, det tror jeg Statkraft på. Men det må være Statkraft som gjør vurderingen av om det er et hensiktsmessig sted å sitte.

Per-Kristian Foss (H): Er ikke en investering på 11 mrd. kr av en størrelsesorden som gjør at statsråden vil interessere seg litt mer for det enn bare å si at det skal være opp til Statkraft selv?

Statsråd Trond Giske: Jeg er helt enig i at det skal være en viktig del av vår eierdialog med Statkraft, og dette tas opp med jevne mellomrom. Men selve den konkrete beslutningen om hvilke selskaper Statkraft ønsker å investere i, tar Statkrafts styre. De tallene vi har fått opp gjennom årene, viser at investeringene igjen har gitt en akseptabel avkastning, slik at ...

Per-Kristian Foss (H): I snitt ja?

Statsråd Trond Giske: Ja, i gjennomsnitt.

Per-Kristian Foss (H): Og da tar man altså med monopolrollen i Norge som en del av snittet? Det gir jo ikke noe uttrykk for hvilken avkastning man har på utenlandsinvesteringene.

Statsråd Trond Giske: Jo, man kan få en egen analyse av hva man kan få av avkastning på utenlandsinvesteringene i E.ON-aksjen. Vi har ikke bare investeringer gjennom Statkraft-eierskapet i E.ON, vi har også gjennom Statens pensjonsfond utland en stor eierpost i E.ON, relativt sett.

Per-Kristian Foss (H): Det betyr at når det gjelder Statkraft, kan staten skille ut og se på hvilken lønnsomhet man har på utenlandsinvesteringene. Det kan man altså ikke gjøre i Statoil.

Men mitt spørsmål var om man har noen oppfatning av hvilke synergieffekter man konkret kan peke på etter investeringen for et og et halvt år siden?

Statsråd Trond Giske: Bare for å ta det med Statoil: Nå kan ikke jeg dette med Statoil i detalj, men det er klart at i E.ON er det forholdsvis enkelt, fordi Statkraft sitter med en eierpost i E.ON. Der kan man se på verdiutviklingen av de aksjene og det utbyttet man har fått i perioden. Jeg antar at for Statoil er det vanskelig å skille ut utenlandsvirksomheten fordi det er Statoils egen virksomhet som er skilt på innland og utland. Her er det en ren aksjepost, som det er forholdsvis lett å analysere verdien av.

Per-Kristian Foss (H): Den ligger jo litt utenfor Statkrafts virksomhet for øvrig, og det er derfor jeg spør om synergieffekter, fordi det var begrunnelsen spesielt for den investeringen.

Men departementet har altså ingen oppfatning av synergieffektene? Kan man peke på hvilke de er?

Statsråd Trond Giske: Jeg har ikke forberedt meg på å svare detaljert når det gjelder E.ON-engasjementet i Stat-

kraft, men hvis komiteen ønsker mer utdypende svar på det, skal vi selvsagt legge til rette for det.

Per-Kristian Foss (H): Det ser jeg frem til.

Statsråd Trond Giske: Men det er klart – jeg vil bare si det – at Norge er jo mer og mer en del av det europeiske kraftmarkedet. Vi vet også at kraftprisene svinger veldig både gjennom døgnet og gjennom sesongene, og det å være tungt inne i et av Europas største kraftselskaper gir nok Statkraft en ytterligere forbedret posisjon i dette europeiske kraftmarkedet.

Per-Kristian Foss (H): Da går vi over til mer generelle spørsmål om statsrådets eierskapsutøvelse.

Mener statsråden at det er riktig, som Riksrevisjonen peker på, at man på forhånd setter mål for selskaper, eller skal man gripe inn i løpende saker, og gjerne i enkeltsaker?

Statsråd Trond Giske: Begge deler, tror jeg, er et riktig svar, hvis man med å gripe inn mener å ha en kontinuerlig dialog med selskapet. For, som jeg sa i min innledning, vi griper ikke inn i den forstand at vi instruerer selskapene – vi har en dialog med dem.

Vi stiller ganske omfattende forventninger til selskapene på forhånd, bl.a. når det gjelder økonomiske resultater, avkastning, samfunnsansvar, likestilling og mange andre ting som står beskrevet både i de generelle forventningene i eierskapsmeldingen og også i forventning til hvert enkelt selskap.

Så har vi en kontinuerlig dialog, hvor store og små saker tas opp, og hvor de også blir målt på disse overordnede forventningene. Og så har vi enkeltsituasjoner som er så konkrete at vi sågar hyrer inn eksterne konsulenter for å gi oss gode svar på det selskapet spør om.

Per-Kristian Foss (H): Det er vel da gjerne i forkant av avgjørelser i selskapet – ikke i etterkant?

Statsråd Trond Giske: Ja, det vil være i forkant av avgjørelser, fortrinnsvis, hvis det er råd de vil ha av oss, og også synspunkter. Men det kan også være diskusjoner om transaksjoner og ting som selskapene har gjort i etterkant, som det har vært spørsmål rundt, som man kan lære av, eller som vi har spørsmål til.

Per-Kristian Foss (H): Hadde man en slik konsulentrapport på Telenors investeringer i A-pressen?

Statsråd Trond Giske: Oj, den gangen ...

Per-Kristian Foss (H): Det er jo en kjent sak.

Statsråd Trond Giske: Jeg kjenner ikke til om det den gangen Telenor gikk inn i A-pressen, på forhånd ble gjort en vurdering fra departementets side av det kjøpet. Det ligger jo 15 år tilbake i tid – enda lenger. Det var i Tormod Hermansens tid i Telenor.

Per-Kristian Foss (H): Jo, men man har jo nettopp nå bekreftet at man altså kan foreta en slik vurdering i etterkant.

Statsråd Trond Giske: Ja.

Per-Kristian Foss (H): Og mitt spørsmål var: Hva lå til grunn for statsrådets sterke meninger om investeringen av aksjene i A-pressen? Hvilke konsulentrapporter baserte man seg på?

Statsråd Trond Giske: Vi har vel ikke gjort noen evaluering av Telenors investering i A-pressen som sådan. Telenor er jo fortsatt eier i A-pressen.

Per-Kristian Foss (H): Men jeg forstår at statsråden har sterke oppfatninger om Telenors strategi, nemlig å selge seg ut av mediasiden og ikke å være en direkte eier.

Statsråd Trond Giske: Ja, det har jo vært en sånn typisk sak som et selskap gjerne tar opp med oss i en overordnet strategi. Stortinget har jo også i mange sammenhenger vært opptatt av Telenors rolle, bl.a. som innholdsleverandør, og det ligger nok nå i Telenors strategi at man ikke ønsker å være på innhold. Det er i og for seg en strategi som vi har, om ikke sluttet oss til, så i hvert fall, sagt at det forstår vi. Samtidig er vi opptatt av at Telenor skal bidra til arbeidsplasser, til nasjonalt eierskap, til teknologiutvikling, slik som det står i forventningene til Telenor som selskap, og det kommuniserer vi til Telenor.

Per-Kristian Foss (H): Unnskyld at jeg avbryter, men mitt spørsmål var altså hvilke faglige rapporter som lå til grunn for departementets mening, og nå sier man at det hadde man ingen rapporter som grunnlag for.

Statsråd Trond Giske: Jeg trenger ikke en faglig rapport for å stå opp for nasjonalt eierskap. Det har Stortinget også sluttet seg til, og det kommer jeg til å fortsette med uavhengig av faglige rapporter.

Per-Kristian Foss (H): Jeg har ikke bestridt statsrådets rett til å mene noe, men jeg har spurt hvilke rapporter som lå til grunn, og han bekreftet at det lå ikke noen rapporter til grunn.

Hvilken strategi har statsråden for å beskytte minoritetsaksjonærene i selskaper der staten er en dominerende eier?

Statsråd Trond Giske: Den strategien består bl.a. av at vi ikke har egne styremedlemmer i selskapene. Vi velger styremedlemmer på generalforsamling sammen med de andre aksjonærene, ofte gjennom en forberedende valgkomité eller en nominasjonskomité, slik at de aksjonærvalgte medlemmene av styret representerer alle eiernes interesser, ikke en bestemt aksjonærs interesse. Det er jo annerledes enn f.eks. i Wallenberg-gruppen. De stiller med styremedlemmer i sine selskaper, og andre selskaper med private eiere stiller med egne styremedlemmer. Vi velger disse sty-

remedlemmene i fellesskap. Det er vel den viktigste måten vi bidrar til å sikre alle aksjonærenes interesser på.

Møtelederen: Da er tiden i praksis ute, og det er Arbeiderpartiets tur. Marit Nybakk – vær så god.

Marit Nybakk (A): Takk, leder! Statsråden sa at innenfor rammene av fordelingen mellom selskap og eier er det både rom og praksis for bred kontakt. Benytter staten som eier de nødvendige virkemidlene som skal til for eierstyring, oppfølging og kontroll på en aktiv måte? Eller, sagt på en annen måte: Har staten en aktiv eierpolitikk?

Statsråd Trond Giske: Ja, vi prøver å ha en så aktiv eierpolitikk som det er hensiktsmessig og nødvendig å ha. Men som det står beskrevet i eierskapsmeldingen, har vi en stab på 16 personer som forvalter de 22 selskapene vi har eierskap i – verdier på flere hundre milliarder kroner – og derfor har vi sagt at vi trenger å styrke denne kapasiteten. Vi leier mye ekstern hjelp, og det trengs særlig når det er krevende transaksjoner som skal gjennomføres. Men vi ønsker å ha flere i eierskapsavdelingen som har finansiell kunnskap, strategisk kunnskap, som har kunnskap om samfunnsansvar osv. for å være en enda bedre dialogpartner med selskapene.

Her er det jo sånn at også der vi er en av flere eiere, er vi veldig ofte den største, selv der vi ikke har flertall, som f.eks. i Yara, hvor vi har 36 pst., så er den neste store eieren, Folketrygdfondet, med – jeg tror det er – 4–5 pst., og etter der er det bare små fond, fra kanskje 2 pst. og nedover. Så selv i et sånt selskap blir vi en veldig viktig eier, og det at vi har den kunnskapen og den kompetansen som skal til, for å være både en krevende eier, en påpasselig eier og også en dynamisk og støttende eier, er begrunnelsen for å bygge opp den kapasiteten.

Marit Nybakk (A): Kan du utdype ytterligere det du sa om å bli en enda bedre dialogpartner?

Statsråd Trond Giske: Det handler bl.a. om at selskapene sitter og jobber med sine strategier og sine fagområder hele tiden. Når de møter våre folk i departementet, skal det helst være øyehøyde mellom de folkene som kommer fra selskapene, og de som sitter i departementet. Det betyr at det er ganske krevende for en avdeling som sitter med mange selskaper å forvalte, å klare å holde seg oppdatert – være så kunnskapsrik og innsiktsfull som er nødvendig – for å forstå det styret og ledelsen presenterer for oss.

Vi skal ikke overføre beslutningsansvaret fra selskap til departement, men vi ønsker å være en aktiv dialogpartner. Det kan dreie seg om økonomiske og strategiske forhold for selskapsdriften, det kan også dreie seg om politiske forhold. Disse selskapene betaler jo ofte mange titalls millioner både til egne ansatte og til innleide konsulentbyrå – hvor mange av våre tidligere kollegaer nå jobber – for å få politiske råd. Dette kan de få fra oss, på den måten at vi ser f.eks. hvordan landskapet er i Stortinget, hva som kan bli problematiske saker, og hva som er ømfintlig, slik

at man er oppmerksom på det – ikke for å styre selskapet, men for å gjøre dem oppmerksom på det, slik at de kan håndtere det på en god måte.

Marit Nybakk (A): Statsråden er både eier og tilskuddsforvalter. Hvordan skiller du mellom de to rollene – eller oppgavene?

Statsråd Trond Giske: Det gjør vi ved at de aller fleste av våre tilskudd forvaltes av andre enn departementet selv. Det vil være Innovasjon Norge, SIVA eller andre som forvalter ordningene våre. Det er veldig sjelden at det er departementet selv. Det er også sånn at eierskapsavdelingen jobber adskilt fra andre avdelinger. Eierskapsavdelingen får fra tid til annen innsideinformasjon. Det er utrolig viktig at den informasjonen ikke flyter over til andre avdelinger i departementet som håndterer andre selskaper. Det er også viktig – for så vidt internt i eierskapsavdelingen – at informasjon som kan være relevant, ikke flyter over fra ett selskap til et annet. Det er jo også en av grunnene til at vi ikke ønsker å være i en konstant innsideposisjon i forhold til disse selskapene. Vi ønsker å få informasjon når det er nødvendig. Vi får f.eks. ikke på regelmessig basis tilsendt styreprotokoller fra selskapene osv., rett og slett fordi vi ønsker å være veldig ryddig på når vi har innsideinformasjon, og når vi ikke har det.

Marit Nybakk (A): Hvis det er tid, leder, har jeg et spørsmål til.

En viktig del av overskuddet i Statkraft er investert i virksomheter i andre land. Jeg skal ikke snakke om Tyskland, men spørre litt om det som Statkraft i stadig større grad eier utenfor Europa. Det dreier seg helt konkret fra min side om eierandelen i SN Power på 60 pst., hvis jeg husker riktig. SN Power samarbeider jo med bl.a. Norfund innen bistand og har, så vidt jeg husker, rundt 20 vannkraftanlegg i land i sør. Dette er krevende og har delvis vært kontroversielt i enkelte land. Hvordan følger statsråden opp den type virksomhet i Statkraft?

Møtelederen: Nå tok det så lang tid å stille spørsmålet at tiden er ute, men hvis statsråden kan svare veldig kort, skal han få anledning til det.

Statsråd Trond Giske: Vi følger opp på normal måte med økonomiske avkastningskrav og med særlig samsunnsansvar når man går inn i problemsoner og land som kanskje har en annen politisk og rettsmessig kultur enn det vi selv har.

Møtelederen: Da er det Fremskrittspartiets tur, og det er jeg som skal stille spørsmål. Da går møteledelsen til Per Olaf Lundteigen, som er nestleder – vær så god.

Per Olaf Lundteigen overtok her som møteleder.

Møtelederen: Takk, leder. Anders Anundsen – vær så god.

Anders Anundsen (FrP): Takk for det.

Statsråd, jeg vil bare ha en rask bekreftelse på at jeg har forstått denne eierdialogen riktig: Generalforsamlingen er selvfølgelig hovedorganet, men mellom generalforsamlingene gjennomføres det ulike eiermøter med de selskapene staten har eierskap i, og det føres referat fra disse. Er det riktig forstått?

Statsråd Trond Giske: Ja, det foregår en ganske omfattende dialog med selskapene. Delvis er det jevnlig kvartalsmøter, det er fast, hvor man gjennomgår bl.a. økonomisk utvikling, og hvordan selskapet svarer på de forventningene man har når det gjelder den overordnede driften. Så er det kontakt i enkeltsaker når det er nødvendig, enten ved store transaksjoner, f.eks. var det en veldig omfattende prosess da Hydro kjøpte Vales aluminiumsvirksomhet, men så...

Anders Anundsen (FrP): I den prosessen, er det da møter som er den primære måten å kommunisere på – altså at man har et møte og diskuterer disse problemstillingene, sånn at man har anledning til å protokollføre ting som det er nødvendig å protokollføre? Eller er det andre måter man gjør dette på?

Statsråd Trond Giske: Vi protokollfører all vesentlig dialog med selskapene. Dialogen foregår gjennom brev, gjennom e-post, gjennom møter, gjennom SMS, gjennom telefonkontakt – mye telefonkontakt. En del av den telefonkontakten er kanskje bare for å avtale møter eller få informasjon om når generalforsamlingen skal være og slike ting. Det protokollføres ikke, men hvis det er innhold av vesentlig art for selskapets drift, så protokollføres også f.eks. en telefonsamtale.

Anders Anundsen (FrP): Da fører man et kort referat om hva man er blitt enig om, eller hva som er blitt diskutert?

Statsråd Trond Giske: Ja, riktig.

Anders Anundsen (FrP): Gjør man det også når det sendes SMS-er?

Statsråd Trond Giske: Ja, de blir også protokollført.

Anders Anundsen (FrP): De SMS-ene som ble sendt i denne TV 2-saken, var de journalført før pressen begynte å grave i den?

Statsråd Trond Giske: Ja – nå skal jeg bare tenke – de ble vel protokollført etter hvert som de ble sendt. Dette var jo på en lørdag, så jeg vil anta at vedkommende saksbehandler tok det da man kom tilbake på kontoret igjen. Men det er veldig strenge rutiner på og et godt system for at all vesentlig dialog med selskapene skal protokollføres, uansett hvilket moderne kommunikasjonsmedium som brukes.

Anders Anundsen (FrP): Så statsråden er altså tydelig på at disse SMS-ene var journalført før dette begynte å bli en stor sak i pressen?

Statsråd Trond Giske: Når og hvordan dette foregår i embetsverket, kan jeg ikke svare for, men det er jeg helt ubekymret for, for dette er eierskapsavdelingen svært nøyaktig på. Det gjelder ikke bare skriftlig, som jo er en fordel, for da er jo det skriftlig oppbevart, men det gjelder også muntlig kommunikasjon, f.eks. samtaler på telefon. Hvis det har vesentlig betydning for selskapets drift, skrives det et kort resymé også av slike samtaler.

Anders Anundsen (FrP): Men når du driver en slags direktekommunikasjon på SMS, er du trygg på at de SMS-ene du sender, blir journalført på skikkelig vis?

Statsråd Trond Giske: Jeg tror ikke vi har SMS-er direkte fra meg til selskapene som har vesentlig betydning for innholdet i driften. Da er det mer av typen når vi kan møtes og den type ting. Men i prinsippet gjelder jo de samme reglene for politisk ledelse som for embetsverket.

Anders Anundsen (FrP): Årsaken til at jeg spør, er at det i en del andre sammenhenger ser ut til at journalføring av SMS-er ikke følger et veldig fast system. Men du er som statsråd bevisst på at relevant SMS fra deg eller politisk ledelse på ethvert nivå blir journalført på saksnummer, sånn at det går an å finne dem i journalen etterpå.

Statsråd Trond Giske: Som sagt tror jeg ikke at jeg har hatt noen vesentlige SMS-er til selskapene våre. Men la meg si det slik: Litt klok av skade har det blitt tydeligere og tydeligere i eierskapsavdelingen at all møtevirksomhet, all dialog, alle samtaler som inneholder vesentlige elementer for selskapets drift og eierskapsdialog, blir protokollført etter tur.

Anders Anundsen (FrP): Så det er ny praksis etter denne TV 2-saken, altså?

Statsråd Trond Giske: Nei, nei. Jeg vil kanskje heller si at det ble tatt en ekstra runde på dette etter Aker-saken. Da gikk man nøye igjennom alle slike rutiner. Jeg er veldig, veldig oppmerksom på behovet for alltid å kunne gå tilbake i loggen og se hvilke beskjeder som er gitt når.

Generelt kan man si at skriftlig kommunikasjon er bedre enn muntlig, for da er det veldig tydelig hva som er kommunisert. Men også der det er muntlig kommunikasjon, i møter eller i telefonsamtaler, skal det føres om ikke et ordrett, så i hvert fall et innholdsmessig korrekt referat.

Anders Anundsen (FrP): Mener statsråden at saken knyttet til Telenor og Telenors salg av TV 2 representerer et eksempel på god eierstyring fra statens side og kommunikasjon med selskapet?

Statsråd Trond Giske: Jeg har vel sagt i en redegjørelse i plenum her at dialogen ikke var god nok, og at en av

SMS-ene ikke var presis nok. Men jeg sa vel også veldig klart at vi har holdt oss til de eierstyringsprinsippene som gjelder. Vi kan gi veldig klart uttrykk for vår mening, men det er selskapet som bestemmer.

Møtelederen: Da takker vi for svar og spørsmål, og møteledelsen går tilbake til komitélederen, vær så god.

Anders Anundsen overtok her igjen møteledelsen.

Møtelederen: Takk for det. Da er det Sosialistisk Venstrepartis tur, med Hallgeir H. Langeland, vær så god. Du har 5 minutter til disposisjon.

Hallgeir H. Langeland (SV): Takk for det. Då trur eg me skal flytta oss ut av Lorry og inn på det området som Nybakk tok opp, nemleg Statkrafts medeigarskap, altså det meir utanfor Europa, og korleis dette blir følgt opp. Kan du utdjupe det meir enn det du fekk tid til sist?

Statsråd Trond Giske: Jeg mener at det er litt parallellitet i det som Statkraft nå gjør, og det som Statoil har gjort over lang tid. Vi har bygd ut veldig mye av den vesentlige vannkraftkapasiteten i Norge. Hvis Statkraft skal vokse som kraftselskap særlig innenfor vannkraft, er det andre deler av verden som er mest interessante som investeringsobjekt. Hvis vi skal bruke den kompetansen som Statkraft har, til å øke Norges verdiskaping, må de få lov å ekspandere ute.

Her er det egentlig vann-vinn-situasjoner. Jeg har selv besøkt en av Statkrafts investeringer i Nepal, som kommer et fattig land til gode og samtidig skaffer gode eksportinntekter, fordi en del av kraften selges til India. Utviklingsprosjekter i Afrika kan være av interesse, men Europa er kanskje hovedsatsingsområdet. Tyrkia er et land hvor Statkraft er tungt inne. Det bidrar til økonomisk utvikling og bedre levestandard, men også industriell utvikling å bygge ut vannkraft, og det er til og med miljøvennlig. Det at Statkraft fikk 14 mrd. kr av – jeg tror det var – et enstemmig storting for litt over ett år siden, skal jo nå bidra til et investeringsprogram over fem år på etter planen 80 mrd. kr. Mye av dette kommer til å gå til internasjonale investeringer for å styrke Statkrafts aktivitet på dette området.

Men desto viktigere er det jo å følge opp det Riksrevisjonen sier, at vi må ha en økt oppmerksomhet om disse investeringene, at økonomien i dem er god, og at det ikke foregår en skjult kryssubsidiering ved at dårlig avkastning på internasjonale prosjekter blir på en måte skjult av en veldig god grunnrente på nedbetalte kraftverk i Norge. Dette er vi oppmerksom på, men vi skal styrke vår kapasitet for å følge med på det.

Hallgeir H. Langeland (SV): Då me diskuterte Statoil her i førre bolken, var me veldig opptekne av samfunnsansvaret – menneskerettssituasjonen og miljø – og oppfølginga i dei landa som Statkraft, i dette tilfellet, opererer i. Korleis følgjer statsråden opp det?

Statsråd Trond Giske: Vi har generelt et veldig høyt forventningsnivå til selskapene våre når det gjelder samfunnsansvar og ryddighet i land som det av og til kan være vanskelig å operere i. I kraftutbyggingsprosjekt har man også miljøhensyn, man kan ha hensyn til urbefolkning eller lokalsamfunn osv. Her opplever jeg at Statkraft tar et betydelig ansvar. I Nepal har de bidratt til bygging av – jeg tror det var – en skole, eller en barnehage. Lokalsamfunnet nøt godt av kraftutbyggingen selv om kraften i stor grad gikk andre steder hen. En har god dialog med politiske myndigheter og jobber mot korrupsjon osv. Dette er noe som er et sentralt element også i eierskapsdialogen vår med selskapet.

Hallgeir H. Langeland (SV): Tilbake til Noreg og til Mesta. Er kritikken som framkom i forhold til Mesta og kvalitetsoppfølging og sånt frå Riksrevisjonen, noko av grunnen til at ein no oppbemannar avdelinga for eigarstyring?

Statsråd Trond Giske: Det er vel ikke Mesta som er hovedbegrunnelsen for det. I Mesta har vi prøvd å ta litt andre grep. Vi har gjort omfattende utskiftninger av styret – fått en tidligere næringsminister som styreleder, det kan kanskje hjelpe! Vi har solgt noe av virksomheten, for vi tror at lønnsomheten blir bedre ved en annen industriell løsning. Den type strukturelle løsninger fortsetter vi å se på. Her må vi også ha et tett samarbeid med de ansatte.

Til sjuende og sist må et selskap som Mesta gå med overskudd. Vi har verken ønske om eller anledning til å subsidiere driften gjennom det statlige eierskapet. De må konkurrere på like vilkår med andre, private aktører. Da må vi også være åpne for å finne industrielle løsninger for deler av aktiviteten hvis det er nødvendig for å sikre lønnsomhet i driften.

Hallgeir H. Langeland (SV): Heilt til slutt: Leiarlønnsproblematikken har kontroll- og konstitusjonskomiteen vore veldig oppteken av. Korleis følgjer statsråden dette opp p.t.?

Statsråd Trond Giske: Det er nettopp eksempel på en sak som vi har løpende dialog med selskapet om, og som jeg vel også brukte i redegjørelsen min i plenum som et eksempel på at Stortinget har forventning om at vi skal ha nær dialog med selskapene. Det gjør vi ved å følge med på hvordan generalforsamlingene og styrene håndterer lederlønsproblematikk, men også ved å stille klare forventninger i forkant av beslutningene. Det hadde vi vel en egen høring om her i kontrollkomiteen, som jeg prøvde å gi ganske utfyllende svar på.

Nå må man alltid se dette over tid. Særlig under finanskrisen 2009–2010 var det veldig mange ledere som fikk null i bonus. Så snur konjunktorene, og så får man plutselig bonus igjen, og det kan man få fra år til år. Jeg ser det er enkelte oppslag om at noen har hatt 30 pst. lønnsøkning. Det kommer av og til av at man hadde 30 pst. lønnsnedgang året før, så man må alltid se dette over tid. Men over tid skal vi ha en lønnsutvikling for ledere i de statlige deleide sel-

skaper som er konkurransedyktig, men ikke lønnsledende. Det er den linjen vi skal ligge på.

Møtelederen: Tiden er godt og vel ute, men jeg syntes det var greit at du fikk fullført akkurat det svaret.

Vi går så til Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen, som har inntil 5 minutter, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk, leder.

Statkraft er et statsforetak, og i så henseende er det mye enklere å styre enn et børsnotert selskap som Telenor. Statkraft eier naturressurser og har fått privilegier i Norge som følge av politiske vedtak – mange ganger etter stor strid historisk.

Så sier Riksrevisjonen at man må ha et sterkere søkelys på det internasjonale engasjementet, fordi det er overskudd fra disse norske privilegiene som er investert i andre land. Det Riksrevisjonen sier her, er jo begrunnet i erfaring. Er det noen eksempler på at Statkraft har gått inn i aktiviteter utenlands, som de ikke burde gått inn i?

Statsråd Trond Giske: Jeg kommer ikke på her at det er engasjementer internasjonalt som vi har vært dypt uenig i. Men jeg kan jo bare snakke for min egen periode, slik sett. Jeg vet ikke om noen av forgjengerne mine har reagert på engasjementer. Det kan i hvert fall helt sikkert være engasjementer som ikke har hatt den lønnsomheten som man har forventet, men det er jo en del av risikoen ved å drive næringsvirksomhet, at ikke alt går så bra som man hadde trodd. Noe går av og til bedre enn det man hadde trodd, og det er jo gjennomsnittsavkastningen vi da må se på. Det er alltid en risiko, særlig når man investerer internasjonalt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så når Riksrevisjonen sier at en skal ha sterkere søkelys på dette, innebærer det at departementet oppfatter det slik at en da skal ha nærmere kunnskap om innholdet i de prosjektene som er, slik at en finjusterer det bedre enn det som er gjort? Det er ikke noen store feil som er gjort tidligere?

Statsråd Trond Giske: Jeg tror vi skal være litt forsiktede med å si at Næringsdepartementet skal finsikte de prosjektene som Statkraft går inn i, fordi vi vurderer jo ikke lønnsomheten i enkeltinvesteringer, eller i enkeltprosjekter. Det er det selskapet selv som må gjøre. Telenors investering i India er vel et godt eksempel på det. Det er selskapet selv som både tar «due diligence»-prosess, vurderer selskapets soliditet osv., ikke departementet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men nå var det Statkraft som ...

Statsråd Trond Giske: Vi blir kanskje mer rådført om landet som sådant er problematisk å gå inn i, og om mer overordnede spørsmål, mer enn når det gjelder enkeltinvesteringer og enkeltprosjekter. Det er vi veldig tydelige på, for det ansvaret verken kan eller vil vi ta for å gjøre «due diligence» i et selskap som de ønsker å investere i.

Per Olaf Lundteigen (Sp): De økonomiske dilemmaene på utenlandssatsing er mer krevende for Statoil og Statkraft siden de sitter på naturressurser som beskattes med grunnrentebeskatning i Norge. Det er altså et større motiv for de selskapene til å redusere grunnrentebeskatning og underskudd i annen aktivitet ute, og man reduserer da grunnrenteinntektene til staten hjemme. Er det et dilemma?

Statsråd Trond Giske: Det som er et dilemma, er at hvis man ikke, i hvert fall fra selskapets side, kan få et bilde av hva som er avkastningen av det man gjør ute, og at den avkastningen man har for Statkrafts vedkommende på salg av kraft fra kraftverk som for lengst er nedbetalt – hvor kanskje kostprisen er 1 øre per kWh, og man selger selvsagt alltid til spottpriis eller på lange avtaler – ikke skjuler dårlig avkastning på det internasjonale, er vel det den største og viktigste oppgaven å ha dialog med selskapet om når det gjelder internasjonale engasjementer. Det er det mulig å ha god oversikt over, men det krever også kompetanse hos oss for å kunne lese de tallene på en ordentlig måte og analysere de tingene vi får oss forelagt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg regner med at det er ganske enkel regnskapsføring, hvordan de ulike engasjementene er.

Et annet tema er Mesta, som har et forretningsmessig formål, og har store økonomiske vanskeligheter i forhold til avkastningskravene. Mesta opererer i en bransje hvor det blir stadig mer vertikal integrering hos konkurrentene – vertikal integrering hvor tilgang til puk, grus, asfaltverk og det hele medvirker til å endre konkurranseforholdet. Er den vertikale integreringa som utvikler seg i den bransjen – gitt at Mesta skal ha et forretningsmessig formål og fylle en rolle i denne konkurransesituasjonen – en utfordring, slik den er for Mesta i dag?

Statsråd Trond Giske: Hva som er utfordringen for Mesta, kan være flere ting. Det som i hvert fall er helt sikkert, er at Mesta ikke gir noen særlig god avkastning. Det kan skilles litt mellom de ulike delene av Mesta. Noen går godt, og noen går dårlig.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men er vertikal integrering et fokusområde som eier ønsker å gå nærmere inn i?

Statsråd Trond Giske: Nei, det er styret som gjør disse vurderingene, og den største strategiske diskusjonen med Mesta går vel ikke egentlig på vertikal integrering. Det går vel mer på om de enkelte divisjonene eller delene av Mesta er store nok til å være konkurransedyktige i et ganske tøft marked. Så er det jo også et spørsmål om konkurransen i markedet, og det er det jo ikke vi som eier som vurderer. Det er det jo Konkurransetilsynet som på normal måte vurderer rundt disse transaksjonene.

Møtelederen: Takk for det. Da er tiden godt og vel ute.

Vi går til Kristelig Folkeparti, som har inntil 5 minut-

ter, og det er Hanne Thürmer som har de minuttene, vær så god.

Hanne Thürmer (KrF): Takk for det.

Lovpålagt revisjon er revisors hovedoppgave. Det er mulig for eier å gi revisor utvidede oppgaver og tilpasse oppgaver til virksomhetens egenart. Har statsråden konkrete planer for å utvikle og differensiere revisoroppdrag for å ivareta sektorpolitikken og samfunnsansvaret?

Statsråd Trond Giske: Ja, dette er jo et av de innspillene som Riksrevisjonen gir oss, og som vi vil følge opp i vår interne diskusjon. Det som vi må være tydelige på, er at vi kan ikke bruke vår eierrevisor som en slags kontrollmekanisme for andre departementers tilskudd til bedriftene, til Innovasjon Norge eller hva det er.

Hanne Thürmer (KrF): Jeg tenkte ikke å bruke Riksrevisjonen, men å utvikle oppdraget til selskapets revisor.

Statsråd Trond Giske: Ja, ja, jeg forsto det.

Riksrevisjonen er litt inne på dette med tilskudd osv., og vi kan ikke bruke dem til den type kontroll, men vi kan kanskje bruke dem til et utvidet ansvar på de forventningsområdene som vi har til selskapet. Det er absolutt mulig, og det er en interessant tanke. Jeg tror også et annet poeng som vi skal ta med oss fra Riksrevisjonen – og som vi har blitt flinkere til, tror jeg, men som kanskje ble litt forsømt tidligere – er å bytte revisor med jevne mellomrom, slik at vi ikke får et for symbiotisk forhold mellom selskap og revisjon.

Hanne Thürmer (KrF): Det var mitt neste spørsmål.

Revisors uavhengighet er viktig. 22 selskaper har hatt samme revisor i mer enn syv år, og to av disse har faktisk syv års rotasjonsplikt. Har man tenkt å gjøre noe med dette?

Statsråd Trond Giske: Ja.

Hanne Thürmer (KrF): Er planen at alle selskaper skal ha syv års rotasjonstid, også utover det som er lovpålagt?

Statsråd Trond Giske: Vi skal vurdere det grundig i hvert tilfelle, men jeg tror at det er sunt å skifte revisor, av i hvert fall to grunner. Det ene er at hvis du har samme revisor over lang tid, kan det utvikle seg et kanskje for nært forhold mellom selskap og revisjon, og det andre er at det er sunt med friske øyne som kanskje ser ting på en ny måte. Når du har revidert det samme selskapet gang etter gang, blir du kanskje litt blind for ting som kan være viktig å se. Dette kan være nyttig med å få inn nye selskap.

Hanne Thürmer (KrF): Gjennomgående sier Riksrevisjonen at det er Statkraft som selv velger hvilken informasjon departementet får. Er dette slik en aktiv eier ønsker det skal være, og har man eventuelt planer for å endre Statkrafts rapportering?

Statsråd Trond Giske: Dette er et veldig godt spørsmål, egentlig, hele eierskapsforvaltningen, for vi er i bunn og grunn avhengig av at det er selskapene som gir oss informasjon. For det vi ikke vet, det vet vi ikke, og det vi ikke vet, det kan vi ikke spørre om heller. Så det er selskapet selv som må fortelle oss ting som de tror er relevant. Dette kan jo komme fram i eierskapsdialogen fortløpende, og vi kan lære av det – dette burde vi ha visst om, dette ville vi gjerne ha blitt orientert om osv. I etterkant kan vi fortelle selskapene det. Men det er et tillitsforhold der, og et avhengighetsforhold, hvor selskapene har hovedansvaret med hensyn til å sørge for å informere oss om ting de tror er relevant for oss. Samtidig har du det dilemmaet at vi ønsker ikke å ha en masse informasjon som andre eiere ikke har, og vi ønsker ikke å være i en konstant innsideposisjon. Så nærmest bare fortløpende å sende oss alt av informasjon, kreti og pleti, ønsker vi heller ikke, og da blir det dessuten veldig vanskelig for oss å skille det vesentlige fra det uvesentlige ...

Hanne Thürmer (KrF): Men vi hadde håpet at du hadde en noe mer konkret plan for at det finnes noe relevant informasjon som du regner med de kan gi deg, men som du ikke har fått – ikke bare sitte og vente på hva de har lyst til å fortelle.

Statsråd Trond Giske: Store strategiske spørsmål, store investeringsprogrammer, avhenging av viktige daterselskap – den type ting mener jeg det er relevant at selskapene informerer oss om, også når de kommer i problematiske situasjoner rundt samfunnsforhold. Det er viktig at vi holdes orientert. Ting som Stortinget har vært opptatt av og brydd seg om, er det viktig at vi får fortløpende informasjon om, slik at vi også kan ivareta de signalene vi får fra Stortinget. Det er mange forhold som kan legges til grunn for at det er viktig for selskapene å gi oss informasjon.

Hanne Thürmer (KrF): Et spørsmål som ikke er ment å være utenfor din portefølje, men er det hensiktsmessig at økonomien i så store økonomiske aktører som helseforetakene i sin helhet følges opp av helseministeren? Med andre ord, er den næringspolitiske oppfølging av så store virksomheter god nok? Bør eieravdelingen være mer aktiv på alle statens eierposisjoner? Sånn som nå føler jeg at det er litt oppsplittet.

Statsråd Trond Giske: Vi er veldig tydelige på at det er den enkelte fagstatsråd som har ansvaret for selskapene under sitt departement. Men det vi sier i eierskapsmeldingen, er at vår eierskapsavdeling kan få en sterkere posisjon i å bygge en god eierskapskultur i departementene, f.eks. å ha mer profesjonell og systematisk styreevaluering foran generalforsamlingene, det å jobbe godt med styreutvelgelse, hvordan man setter sammen styrene, det å ha en profesjonell og protokollført eierdialog osv. Her må jeg bare si helt ærlig – jeg gikk jo fra Kulturdepartementet til Næringsdepartementet: I kultur oppnevner vi – jeg vet ikke hvor mange styrer og styremedlemmer, men den profesjo-

naliteten som jeg opplevde i Næringsdepartementet, imponerte meg, og der tror jeg at andre departementer, også ut fra det jeg husker fra min egen tid i Kulturdepartementet, har hatt noe å lære. Den rollen skal vi ta, men det betyr ikke at vi blir et overeierskapsdepartement. Det blir ikke en linje der, det blir bare som et kompetansmiljø som kan brukes av andre.

Hanne Thürmer (KrF): Men er det konkrete ...

Møtelederen: Takk for det – da er tiden dessverre ute. Vi er i ferd med å gå over i den siste oppklarende spørsmålsrunden. Da er det først Per-Kristian Foss – vær så god.

Per-Kristian Foss (H): I en annen sak har vi opplevd at statsråden har vært åpen på hvilke råd embetsverket gir politisk ledelse. Det er altså lov å gjøre det. Derfor spør jeg om statsråden fikk råd fra embetsverket i saken om salg av TV 2-aksjer.

Statsråd Trond Giske: Jeg kommer ikke til å si hva embetsverket råder meg til, av to grunner. Det ene er at de skal få slippe å stå til ansvar for de avgjørelsene jeg tar, og for det andre er det ikke noen tvil om hvem som har ansvaret i et departement. Sånn er det, det er statsråden, og derfor ...

Per-Kristian Foss (H): Det skjønner jeg – vi er i grunnen kjent med de konstitusjonelle forhold. Jeg vil allikevel spørre om hvorfor statsråden ikke vil være like åpen som Lysbakken f.eks. var om embetsverkets råd i en sak som dette, for det fikk jo et etterspill som gjorde at statsråden langt på vei beklaget sin kommunikasjonsform.

Statsråd Trond Giske: Bare for å være tydelig på det: Jeg beklager ikke at vi tok opp TV 2-saken med Telenor, jeg beklager ikke at vi slåss for at TV 2 skulle forbli norsk. Det jeg sa, var at dialogformen ikke hadde vært god nok, og det var vel knapt nok noe embetsverket kunne gi så gode råd på. Men uansett kan ikke jeg snakke for andre enn meg selv. Jeg har ikke noe behov for å si hva embetsverket gjør. Det er mitt ansvar det som skjer i Nærings- og handelsdepartementet.

Per-Kristian Foss (H): Får jeg anledning til et kort tillegsspørsmål?

Møtelederen: En kort oppfølging.

Per-Kristian Foss (H): Statsråden var inne på at han karakteriserte sin egen eierskapsform som å være «en dynamisk og støttende eier». Opplevde Næringsdepartementet at man var en dynamisk og støttende eier i den konkrete saken om salg av TV 2-aksjer?

Statsråd Trond Giske: Dynamisk var vi vel kanskje ikke, vi var ganske faste på at vi var mot den utflaggingen av TV 2 – det var vi over lang tid. Støttende betyr jo ikke at man skal være enig, støttende må også bety at man kan

si fra når man mener at et selskap gjør noe annet enn det vi ønsker oss, og som Stortinget har ønsket seg. Men vi skal fortsatt støtte opp om selskapets utvikling og verdiskaping, selv om vi har vært uenig i en enkeltsak.

Møtelederen: Marit Nybakk – vær så god.

Marit Nybakk (A): Jeg skal ta opp noe som står i Dokument 3:2, og selv om statsråden ikke har ansvaret for helseforetakene, vil jeg likevel spørre om statsråden har synspunkter på den lederlønnsutviklingen som man har hos foretakslederne og lederne for de regionale helseforetakene.

Statsråd Trond Giske: Vi er jo opptatt av at alle statlige selskaper og foretak skal ha en lønnsutvikling som, som jeg sier, er konkurransedyktig, men ikke lønnsledende.

Det å være konkurransedyktig handler om å klare å rekruttere gode ledere. Jeg er ikke sikker på om helseforetakene er de letteste å rekruttere til. Det er krevende oppgaver med svært mange utfordringer. Så hva slags lønnsnivå som er konkurransedyktig, må nesten helseforetakene vurdere, for å si det sånn. Men vi har den samme forventningen der som til de selskapene vi har, at de skal være konkurransedyktige, men ikke lønnsledende.

Marit Nybakk (A): En veldig kort oppfølging: I henhold til dokumentet har altså direktørene for de regionale helseforetakene hatt 12 pst. høyere lønnsøkning enn øvrige ansatte i helsevesenet. Gir ikke det helt feil signaler?

Statsråd Trond Giske: Generelt tenker jo jeg at en lønnsvekst som prosentvis er omtrent på nivå med lønnsveksten til en vanlig arbeidstaker uansett vil gi et kronebeløp som er mye høyere enn for en vanlig arbeidstaker, så det burde være bra.

Jeg vet ikke om det er tilfellet i helseforetakene, men jeg vet at fra enkelte andre selskaper, bl.a. fra den høringen vi hadde i kontroll- og konstitusjonskomiteen sist om lederlønninger ... Når man ser disse hoppene, handler det av og til om at en leder har sluttet, og at en ny har begynt, og så har man måttet legge seg på et annet lønnsnivå for å rekruttere den man ønsker. Det er ikke bestandig at det er den personen som har sittet der hele tiden, som har hatt den lønnsutviklingen. Noen sånne forbehold må man ta når man ser på den typen analyser.

Møtelederen: Christensen, vær så god.

Jette F. Christensen (A): Statsråden seier at han vil sørge for at Statkraft utviser særleg samfunnsansvar i utlandet. Det er veldig trygt å vite. Men eg lurar på om han kan gjere greie for kva konkrete indikatorar det blir målt etter?

Statsråd Trond Giske: Vi stiller jo nå i eierskapsmeldingen enda sterkere krav til hvordan man skal forvalte sitt samfunnsansvar. Man skal bl.a. rapportere etter internasjonale standarder på arbeidet sitt, man skal være aktiv mot korrupsjon – det skal ikke være noen gråsoner på dette. Man skal utvise særlig miljøsensitivitet; der er jo Statkraft et særlig viktig selskap, fordi disse utbyggingene ofte har store miljøkonsekvenser. Så det vil være etter disse parametrene vi også vil følge opp Statkraft.

Møtelederen: Ingen flere har bedt om ordet til oppfølging.

Vi er da kommet til sluttrunden, og det er statsrådets mulighet til å oppsummere, på inntil 5 minutter. Jeg gir ordet til statsråd Giske – vær så god.

Statsråd Trond Giske: Jeg tror ikke jeg har så mye mer å tilføye.

Disse rundene med Riksrevisjonen er nyttige for oss. Det gir verdifull mulighet til læring og ettertanke med hensyn til hvordan vi kan forvalte våre selskaper enda bedre.

Vi har et stort statlig eierskap i Norge. Staten eier vel bortimot en tredel av Oslo Børs. Vi har også store foretak og selskaper utenfor børsen. Dette er fellesskapets verdier, som vi må forvalte på en god måte. Samtidig er det viktig at vi har et eierskap som ikke bare har en ren økonomisk avkastning som det vesentlige, men også arbeidsplasser, næringsutvikling og teknologiutvikling i Norge – hånd i hånd med god økonomisk avkastning.

Vi følger opp de rådene vi får fra Riksrevisjonen. Vi følger opp de signalene vi får fra Stortinget i en aktiv og dynamisk eierskapsdialog. Det krever at vi har ryddighet, men også aktivitet og kompetanse og kontakt med selskapene ikke bare på generalforsamling, men gjennom året.

Med de ordene ser jeg fram til videre dialog med Stortinget rundt forvaltningen av statens eierskap.

Møtelederen: Da vil jeg takke statsråden for hans bidrag under denne kontrollhøringen.

Vi vil fortsette vår saksbehandling og avgi innstilling til Stortinget.

Vi takker alle som har bidratt til denne kontrollhøringen, og den er med dette over.

